

ВІСТІ

БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА

Рік III

Лютій-Березень 1952

Ч. 2-3 (16-17)

Олекса Горбач
хор. 1 УД

Ми і пропонована «воєнна орієнтація»

Нешодавно в ульмівських «Укр. Вістях» (ч. 16 від 21. 2. 1952) з'явилася стаття сот. Валерія Остапенка п. н. «Наша воєнна орієнтація», в якій автор — кол. старшина ЧА і член УНГвардії, заторкує питання — який зразок: німецький, американський, чи совєтський повинен у майбутньому бути покладений в основу організованої української збройної сили. Автор доходить до висновку, що найдоцільніше буде тут спертися на зразки, схеми і традиції Червоної Армії, як на найближчі і найвідоміші українському за словами. Аналізуючи інакші можливості, відкидає їх з практичних міркувань, бо: ветерани національних армій УНР, чи УГА, на його думку, надто відстали від модерної військової справи; вояки УПАрмії і вона сама, як іррегулярна формация, не можуть стати зразком регулярної армії; військові традиції американської армії на сьогодні і так ще не вивершені, — вона сама ще багато вчиться; носії ж німецьких зразків — комбатанти німецьких формаций, до яких заличе головно склад 1 УД, — «виховані на чужій нашій духовості пруських традиціях», власне теж нічого позитивного дати не змогли б, бо й так мало вишколені й недосвідчені. Отже майбутня українська армія повинна спертися на червоноармійські традиції, а емігрантське комбатантське життя повинно дати місце кол. червоноармійцям. «Існуючі ж в нас різні Товариства і Братства — теперішні й колишні — своєю і фактичною діяльністю, своєю рівнем військових знань, свою природою — більш подібні до цивільних організацій і їхнє навіть «цире» об'єднання нічого нового з суто військового погляду не дасть». Зрештою всім наявним комбатанським чи військовим організаціям закидує він політиканство і тільки «лише деякі з цих організацій зробили дещо корисного з того погляду».

Почувасмо своїм обов'язком забрати з того приводу слово, бо маємо за-

стереження до глупливих висловів на адресу нашого Братства, членів його Управи і тенденційних тверджень про нашу військову частину — 1 УД. Це тимобільше, що ніде нам не доводилося читати критичних відгуків на затуркнені статтею справи.

Саме питання про те, за якими зразками формуватиметься українська збройна сила, поставлене автором — гадаємо — в мало-реальній площині. Дотеперішня історія вчить, що такі нові національні збройні форми створюються або однією із воюючих сторін (державою-«спікуном») з даноціональних емірантів, чи з полонених (вірніш — із перших і других), як «легіон», або створюються з хаосу після розвалу держави-поневолювача — теж нерідко за підтримкою з-зовні — із кол. носіїв чужого однострою, як власна національна формация. У першому випадку характер такого «легіону» спертий на сильнішій чи слабшій національно-військовій традиції (національних «прагненнях»), поєднаній із реальною дійсністю — допомогою узброєнням і вишколом, що його дає держава-«опікун». У другому випадку збройна сила формується завжди довкруги чітко-окресленого політичного ядра під якимись політичними кличами, що приходять на зміну зруйнованому ладові. Від відчuvаннях наймаркантніших прикмет попередньої чужої системи старається тоді таке політичне ядро якнайчіткіше віддалитися.

Силою даних політичних обставин для нас, як приймати перший випадок, такою державно-«опікуном» може бути котраса із західних держав, — і тaka тут ледве, чи приставатиме на совєтські зразки. У другому ж випадку, як чітке політичне ядро у нас на рідних землях діє зараз і, гадаємо, не зникне безслідно вже таки завтра — визвольний підпільний рух, якого символом являється УПА, і сміло можна рискувати твердженням, що вона собою якраз таке чітке політичне ядро (Докінчення на стор. 3)

Нашиими очима

**Nulla dies
sine linea!**

Тільки порівняно невелика частина українців, колишнього вояцтва з 2-ої світової війни зможе взяти активну участь в евентуальній 3-ій світовій війні. Подавляюче ж число розпорощених на просторах десяток тисяч кілометрів, від Австралії до Аргентини, таки просто не матиме фізичної змоги відразу вплестися, як підмет, в круговорот подій. Підкresлюємо: **зразу і як підмет**. Зате є і завжди буде змога для наших друзів у діяспорі способом одиночної боротьби виборювати нашій справі догідні вихідні позиції.

Перед усякою еміграцією військовиків, і головне перед такою гльобальною, як наша, стоять проблема — або тільки вповні і виключно віддалися мріям і чекати якогось чуда, або ж в рамках можливостей старатися нагнути загальну течію і допускати її до своїх цілів. Безперечно, це важке завдання, якщо воно спадає на одиницю; легше проводити акцію, бувши частиною великого гурту, ніж зданим на власні сили, одинцем. Все ж треба числитися з тим, що можуть зути такі ситуації, коли кожен з нас мусітиме мати ясно окреслений політичний маршрут і знати головні напрямні нашої визвольної політики. Наши організації на чужині — політичні й станові військові — дівали й даватимуть напрямні і старатимуться прийти хоча б із моральною допомогою нашим друзям. Та все ж остаточно воно залежатиме таки від людини, від того одиночного бійця, і тому він мусить докладно й добре знати наш маршрут.

I ще одне слід нам пам'ятати: наш майбутній вклад в українську збройну силу, в українську визвольну революцію буде в першій мірі допоміжного характеру. Там, на рідних землях, буде вирішення і там буде підмет. Там, а не тут будуть не тільки сотні, але й курені і дивізії. В слінний час допомогти їм тим знанням і досвідом, що його ми набули колись, як вояки, і згодом впродовж довгих років перебування серед вільного світу це наше головне завдання. Йдеться тільки, щоб ми справді чогось тут навчилися і вміли бути корисними нашій справі. А рецепта на це дуже проста: вчитися і ще раз вчитися. Вчитися всього того, що може бути для нас корисним вже завтра.

OPT.

Христос Воскрес!

Воєстину Воскрес!

**Розпорощеним по всьому світі колишнім Воякам
1-ої УД УНА, Читачам і Прихильникам „Вістей“ Веселих Свят із Христовим Воскресінням бажає**

Головна Управа Братства кол. Вояків 1 УД УНА

Олеся Л. (США)

Моїм друзям

Учора я переглядала скриньку свою старою кореспонденцією. На дні лежить жмут листів, значених номером польової військової пошти. Це листи з фронту — листи від вас, мої добре давні друзі.

Вони писані на принаїдних постях, в бункрах, приносили мені подих жорстокої війни й одночасно повідомляли, що ви живете, що боретесь. Я зберігала їх дбайливо по через усі етапи моєї мадрівки по чужині. Їх не побачили ні ці «панове», що робили колись ревізію в мої баракові кімнатці, шукаючи доказів «коляборації», «української фашистки», ні теж митні урядовці, що були б прийняли їх за доказ «недемократичних поглядів». Сьогодні я за них спокійна, за ці записані листки паперу і, що найважніше, — за Вас усіх, що носили колись однострій вояка Української Дивізії «Галичина». І коли б хто спітав мене, які найбільше моральне задоволення стрінуло мене за час моєї скитаєщини — я без надуми відповіла б: те, що «нашим хлопцям» — отим нашим, в чужих колись одностроях — світ привернув добре ім'я.

Не згадуйте, дорогі друзі, тих днів весни 1945 року, коли всі ваші надії стали перед фактом небуття, коли всі жертви видались надаремними. Цих днів, коли Третій Райх, валившись за сітав камінням усі дороги в рідну землю, а вам залишив лише чужий однострій й тавро «коляборантів». Ми всі знаємо, що діялось тоді у вашому вояцькому серці. Коли в безсонній ночі літа 1945 року я міряла думками замкнені шляхи до своєї Галичини — я стрічала до дорозі Вас, Ваш мовчазний крик розгуки з-пода дротів таборів полонених. Тоді Вас були нап'ятнували чужі, вирікся дехто зі своїх. Бо ж знаєте, — воно невітідно дружити з переможеними... Та не згадуймо того... Я тільки хотіла пригадати ті щасливі випадки, коли дехто з Вас, перемандрувавши провалля Альп, приходив до повоєнної Австрії чи Німеччини. Ви знаєте, що були свої люди, які раділи вами як рідними. Не можна було тоді говорити голосно, хто ви. Та я вас завжди пізнавала: по отій ритмічній, вояцькій ході, такій притаманні Вам, і тоді радісно ставало на душі: ще один врятувався, ще один прийшов...

Та не всі ви прийшли.

*

Так добре тямлю серпневий ранок 1943 р.

У нас називали таку пору досвітком. З над берегів Стрилти щойно знімались вгору сірі нічні мряки, сонце забарилось десь, й ледви вставав світ. Зовсім не знаючи, що ти ідеш у цюму переділі, я всіла до нього на своїй стації. Я теж зовсім не знала ще, що Ти ідеш до війська. Навіть не здивувалася тим, хоч ти, Владку, здавався мені завжди лише музиком і мрійником. Це власне твоя душа підказала Тобі вибрати вояцький шлях. Ми їхали довго та слів було сказаних небагато. Що можна було говорити про невідоме «завтра?» Ти дививсь

зітак пильно в вікно на розбуджені вранці поля, мабуть, різьбив їх у пам'яті на довший час, а я думала про майбутню нашу армію. — Колись, у дитячі роки, мати розказувала мені кожного вечора легенду про Січових Стрільців, співала їхніх пісень, — а цього серпневого ранку колеса поїзду чомусь виступували: «чи історія повторяється?»

На прашання Ти дав мені свою знимку. На зворотній сторінці накреслив: «Дорога від альфи до омети веде крізь війни». Може дивно звучить ця думка, але сьогодні вона здається мені наче якимсь віщуванням. І то для Тебе самого, Владку. Бо для Тебе дорога до останньої літери життя перейшла крізь війну: під Бродами бачили Тебе в останнє...

Я бажала б, щоб Ти був помилувся тоді, створюючи свій афоризм, я бажала б також помилитись у тому прочутті, яке підказує мені, що Ти вже, мабуть, до нас ніколи не прийдеш...

*

Ти був завжди такий погідний, добрий, лагідний, Романе. Ти не вмів ні гніватись ні обурюватися. І твої очі завжди всміхалися. Ми були впродовж п'яти років приятелями, хоч після вчительського курсу, де ми пізналися, ми бачилися за весь час всього двічі. Але ми постійно писали до себе, а літом Ти посылав мені скриньки чудових заліщицьких слив зі своєго города, щоб я бачила, який з Тебе господар.. І коли прийшов поклик, Ти без надуми залишив школу, сад і свої ноти і став вояком. Ти написав мені у першому листі з вишкільного табору: «Сталось так, як я собі дуже бажав: я вдягнув військовий однострій. Байдуже, що він чужий, але душа і думка вояцька своя, рідна»... Ти не міг попрощатися зі мною перед від'їздом, бо хоч проіхав Ти для цього пару сотень кілометрів — мене вже у Львові не застав... Так хотіла химерна доля. Аж, коли воєнна хуртовина закинула мене в далекий Тироль, а Твоя військова маршрута Тебе на Словаччину — наші думки стрінулися на листках військової пошти. «Не може війна скінчитися інакше, як перемогою для нас» — писав Ти. Так, Романе, так вірів Ти і мі. Та сталося інакше... «Доки життя — писатиму й ждати буду Твоїх листів», — писав Ти мені згодом з Югославії. А я кожний день тремтіла про Твое життя й раділа, коли приходила вістка від Тебе. А потім пошта перестала ходити. Ти залишився десь в югославських горах в оточенні. Коли настав «мир», — я шукала Тебе всюди, де лише було можливе. Та в жодному таборі полонених не було Твоєго прізвища. Мені не пощастило теж стрінути нікого з Твоєї сотні. Ніхто не міг сказати мені про Тебе. Проте я не можу подумати, що ми вже не побачимось. Людська вдача вже така, що коли має хоч крихітку надії, не хоче її визбути й визнати жорстокої дійсності чиєєсь смерті. Я теж скидаюсь на усіх тих сестер, що досі ще очікують своїх братів з-під Бродів і, сумовито всміхаючись, переконують

себе: «Він не міг загинути, він був такий добрий, ми його так любимо»... І тому я все жду, що Ти ось-ось з'явишся, Романе...

*

Він був стрункий чорнявий поручник. Бліде матове обличчя й палкі чорні очі. Такими я побачила його вперше і в останнє заразом в липнєвій полудні 1944 року, на Зеленій у Кракові. Літо виглядало наче завмерло. Широким хідником проходила дрібна, втомлена дорогою дівчина. Їй на зустріч надходила група вояків в сирозелених одностроях з золотим левиком на лівому рукаві. І дівчина, що переїздила чужими містами на чужину, відрухово пристанула. Вояки пройшли поруч неї, але вона повернула голову: дивилася ім у слід. І чомусь вони теж зупинилися. Один з-поміж стрільців вернувся до неї і виструнчившись, виголосив: «Пан поручник бажає поговорити з вами».

Ви може всміхнетесь, коли скажу, що поза всякими реальними відчуттями існує ще одне підсвідоме: відчуття кровної спільноти, відчуття приналежності до того самого народу.

Бо цей старшина радше відчуває, ніж побачив погляд, спрямований вслід за ним і його воякам, радше відчуває, що та, яка зупинилася на хіднику, це не чужинка, а землячка.

Ми сиділи й говорили з поручником в кімнаті Українського Комітету. Я не зможу ніколи докладно притгадати, що було темою нашої розмови, але нам здавалось, що знаємося довгі — довгі роки. Це чужина зблизила двоє людей, що залишили рідну землю.

А потім ми писали до себе. Про війну, про чужину, про свій край і про майбутнє. І ви, пане поручнику, писали в одному з перших листів, що вояків на фронті потрібно ще чотири крім сили, віри й відваги, потрібно свідомості, що хтось про нього думає і бажає добра. Так, я думала про вас, українського вояка, що бореться за нашу землю, наше майбутнє. Ви були мені близькі, хоч я вас знала так мало. Для мене ви були тим легендарним лицарем, про якого складають пісні. В останньому з фронту листі ви писали: «Надходять критичні хвилини, — може прийдеться скласти голову в чужому полі, так прошу вас, здоровіть від мене Україну і перекажіть рідні землі, що я боровся за Ней і для Ней»...

Ви пережили щасливо воєнну хуртовину, стрункий, чорноокий поручник. Сьогодні ви так, як я, бродите скітальськими шляхами по чужій землі. Згадуєте роки минулі війни, свої вояцькі дні і ждете повороту додому... в однострої вояка рідної армії.

У мене лиш одне бажання: зустріти вас тоді вдруге і потиснути вашу до-денно.

*

І це до вас, дорогі незнайомі «хлопці» (пробачте, що насмілююсь так вас назвати, але якраз це слово таке близьке, коли думати про наших вояків).

Хотіла б побачити вас, що тепер розсіяни по всіх континентах, знов разом. Побачити в лавах нашої армії, що переступатиме кордони рідної землі, кинути вам на привітання китицю подільських квіток.

Коли надійде цей день, друзі мої?

Ми і пропонована „воєнна орієнтація”

(Докінчення із стор 1)

таки являтиме. Чи спиратиметься вона при тому вловні на советські зразки, а не напр., національну традицію, можна сумніватися.

Зрештою читаючи статтю, важко виловити з неї, що саме автор розуміє під «Червоною Армією» і під яким аспектом бажав би черпти з неї при будові майбутніх українських збройних сил: з її політично-світоглядових концепцій і доктрин, з її тактики, її узброєння, чи врешті її людського матеріалу. Можна мати низку застережень при кожному з цих пунктів. Сміємо сумніватися, чи тут із теорії і практики ЧА варт отак уже обома пригорщами черпти, як — виходило б — радить автор. Для його інформації хочемо зазначити, що нам доводилося теж побувати в ЧА — у т. зв. «учебній батареї», отже знати її не тільки «з тієї сторони барикад».

Маємо поважні застереження до пе-реціллювання до української армії засади «у нас людей хватіт» і безшабашного шафування живого силою у масових діях. Тут таки вже краще нам, мабуть, підходив би солідний, «prusький» — як хоче автор — вишкіл окремої людини-бійця. А що несвідомо такі «навички» переносяться, як отак із легкої руки черпти із «добріх традицій», то прикладом може послужити й сам автор. У своїй статті, вміщенні у «Військовій Справі» УНГвардії, зон. 1, 1951 у «Сторінці вишколу молоді» — «Підготовка одиночного вояка» він сам таки завдання збройних сил, м. ін., формує так: «Кожна держава... має свої збройні сили для... і утримання внутрішнього порядку». Очевидно, таке почесне завдання мають на заході поліційні частини, чи поліція, а в ССР — «війська МВД-МВД», ну й інколи ЧА. Гадаємо кожен військовик і «цивіліст» (що завтра може стати вояком) сьогодні запротестує проти вживання армії урядом для поліційної акції проти співгромадян. Ми теж рішуче проти такої функції будованої на советському зразку української збройної сили, як «збройного рамени народу» (і не уряду!) Ледви чи вказане вводити в нашу збройну силу напр., двоподіл влади у війську поміж військовим командиром і якимсь «політичним керівником», і багато інших «подробиць», від яких автор не застерігається. То ж трохи обережніше із увожденням советських доктрин, схем і традицій тому лише, що вони «найбільш відомі».

Як би ж говорити про перенімання узброєння ЧА, то це ще найбільш мінливі річ, отже неістотна хіба. Якщо ж розуміти під «Червоною Армією» її людський матеріал, то тут теж слід уводити розрізнення: на тих, що про них автор говорить, як про «службовців», отже військовиків-професіоналів — «фахівців», що на випадок мобілізації власне становлять невеликий відсоток, і на загал ЧА, що власне на час війни і являється змобілізованими й узброєними селянами, робітниками й інтелігенцією. Вони є в пер-

шу чергу тими, на кого можемо завжди числити, бо це «народ». А «фахівці» переважно тільки «служать»: ідуть здебільша за тим, «чия бере верх», або — «чия більше платить». Так було в минулому (напр., один з високих «фахівців» А УНР полк. Какурін доволі скоро прийняв пропозицію большевиків на професуру в військовій школі в Петрограді; чимало добрих і чесних «фахівців»-неукраїнців опинилося в УГА), так буде ймовірно і в майбутньому. Отже «фахівці», тільки із свого титулу, політично-кри сталізаційного ядра нової української збройної сили творити, мабуть, не будуть. А чи в «народі» — отже масі отих змобілізованих інтелігентів, робітників і селян будуть популярними советські зразки і дух («естріт де корпс»), про те можна дискутувати. Відновлена українська держава зрештою напевно не робитиме різниць при принятті охочих служити її кров'ю за засадою, що добре її тільки такі, що напр., воєнного ремесла вчилися в ЧА. Чергову генерацію військовиків вишколюватиме на засадах, які будуть найдоцільніші, отже ледви чи будуть ними саме «колишні советські». На еміграційному ж терені кожна комбатантська група здобуває собі і втрачає в громадському житті позицію за засадами своєї питомої ваги: рухливістю, чисельністю, тощо. Авторів вигук: «Керарю — кесареве!» отже ні при чому. Гукати лише «Зробіть нам місце!» — мало. Прийдіть і візьміть.

Можна б дискутувати з автором, чи так то вже нічого не варта хоча б із військово-виховного погляду мемуаристично-військова література, не кажучи про інші ділянки, усіяких «Товариств і Братств». Одним із найрезультативніших завдань в даних обставинах уважаємо плекання військових традицій (не лише ЧА, а й загально-українських — УГА, А УНР і т. д.), і допомагання охочим у здобуванні загальних військових знань, і то на всякий випадок неменш важливим, як «високе фахово-військове вишколювання» кількох спеціалістів. Яке бо важливе втримання національних військових традицій і передавання їх молодшим та загалові, про те знаємо з досвіду ми, всі ті, хто виховувався на річниках «Червоної Калини». Бо якщо в молоді вихована охота для військо-

вої справи, то в вирішну хвилину вона дівчиться того «фахового», що їй недоставало. Як же ж такої охоти немає, то й сотня найкращих «фахівців» не вдіє багато сама. Себто у тій ділянці і при такому підході важать інколи куди більше «воєнні звітодавці, перекладачі й старшини для доручень» (як собі глузує автор із членів Управи Братства), ніж хоча б напр., «сотник кавалерії ЧА».

Неслужне твердження автора, ніби 1 УД, чи то її кол. члени претендують на якийсь провід в майбутній українській армії. Ми надто реалісти, щоб фантазувати, ніби в якийсь хвилині на даний знак — з Австралії, Аргентини, Англії, США, Канади посунуть ті теперішні «цивілі», щоб «опанувувати» українську збройну силу, хрестити її на свій, «prusький» штиб. На провід чи монополь тут ні в минулому, ні сьогодні, ні в майбутньому не рефлектуємо. Тому задоволилися й територіальним значком і не пояснили по загально-національній тризуб, як відзнаку, сьогодні, коли вже «все можна». А в склад самої 1 УД (авторові, на жаль, як виходить, не відома ні трохи суть змін у назвах нашої частини) входили і «східняки» і «західняки», під кінець навіть у відношенні пів-на-пів. У її складі були старшини й вояки всіх можливих армій (УГА, А УНР, ЧА, польської, тощо), себто «противного, німецько-prusького, мілітаристського духу» в ній серед українців — здається нам — не було.

Ледви чи вказано воно так зневажливо й образливо висловлюватися про іншу частину: її вартість, бої, вишкіл — як це робить автор у стосунку до 1 УД, до речі, необзайному лений з усім тим. Бо що відчув би автор, що висловлюється про «хаотичні бої Дивізії «Галичина», і такий гордий на свої червоноармійські традиції, якби йому хтось задерикував і такий же вузькозорий пригадав подібні речі з 1940-го і 1941-42 років? Та ж суть тут зовсім деінде...

На його ж закінде в сторону «більшості комбатантських організацій» (ми цікаві, кого він причисляє до «меншості», крім — само собою — себе) у політиканстві, можна б відповісти словами: «Лікарю, найперше вилікуй себе самого».

Орест С. (США)
дес. 1 УД

Під Бродами

(Уривок із щоденника)

Ці рядки списані в п'ять місяців після виїзду Української Дивізії «Галичина» з Нойтаммеру на фронт під Броди. Їх автор, молодий підстаршина, лікував у військовому шпиталі рані з-під Бродів. Із переданих автором в розпорядження Редакції пожовкливих листків зошита передрукованою надиханий ще безпосередністю описуваних подій уривок щоденника. За невеликими мовними виправленнями залишили ми неторканим його вривчастий стиль.

Редакція

Зайфгеннерсдорф, 8. грудня 1944 р. В середині червня я зовсім несподівано дістав відпустку. Коли повернувся, дивізія вже пакувалась. За декілька днів ми відібрали з Нойтаммеру.

Перед Бродами висили і по цілонічній марші опинились під малим селом, де зайняли становища. Село називалось Заболотці.

Фронт був від нас за 10-12 кілометрів. По двох тижнях відносного спокою — сполох (13-14/7). Цілій день марш, під вечір бойові літаки немилосердно нас «гаратають». Перші поранені і вбиті.

Я бачив смерть. Це було в Підгірцах, де стоїть прекрасний, старовинний замок. Я не сподівався, що сюди ще повернуся. Знов марш цілу ніч.

Раненько ми в лісі на дорозі. Спокій. Лежимо, не знаємо, що буде далі. Я бачу деякий хаос, не маємо ніяких наказів. Питаємо, як далеко до фронту. Кажуть: «До 5 кілометрів». Несподівано дивне шипіння і пук. Це була перша граната. Мені віддалося, що вона розірвалася найдалі 50 метрів від нас.

*

Ми були страшенно змучені. Мої ноги зовсім попухли і понаглюдувалися. Я хотів спати. Загорнувшись в коц і намагався заснути. Не міг. Гранати щораз частіше пролітали над нами. Ралтом дорога ожива, вояки, підстаршини і старшини з Вермахту панічно втікали. Деякі були поранені, деякі їхали, інші бігли пішки.

Коли ми спітали, чи большевики прорвали фронт, нам відповіли, що ні, тільки що вони змінюють становище. Я не вірив.

Зараз прибіг до нас вістовий і сказав, що наші сотні загрожують оточення і вона відступає. Маємо зараз виришити її на поміч (я був у запасній групі батальйону). Коли ми бігли, я почував себе, неначе мисливий на полюванні. Зауважив, що наш груповий (мій добрій товариш) має страху і я, як перший стрілець, перебрав групу. Невдовзі ми були біля наших.

Груповий не хотів йти далі. Я пішов сам на ліве крило. Там було гаряче. Я лише дрібку секунди намагався проаналізувати думку, коли вбив першого большевика. Пізніше вже ні.

Біля полуночі притихло. Коло 2 години ми ствердили, що нас замкнули.

Ми помалу продиралися. Я відчув майже радість, коли впродовж 10 секунд положив 2 большевиків, що застутили нам дорогу. Хлопці кричали «Слава!»

Чотовий Скрипій додавав нам відваги:

«За Україну, хлопці! Це за Україну! Нам смерть не страшна!»

Я чув, що це в нього не патос, ані фраза.

Коли ми перебігли біля однієї загибини, побачили нашого сотника з закривальним чолом. Ми бігли далі, проте Скрипій завернув нас, щоб звати сотника. Я думав, що це божевілля, бо він уже не живе. Однак жив.

Бкинули ми його на малий візок для набоїв і поїхали. Я ішов помалу, бо

На четвертий день ми знову відступали. Дощ лив, як з відра. Вже всі пішли, лише я з групою (8 людей) залишився. Ми мали чекати інших сотен, щоб дати їм вказівки, що мають робити.

Ждали годину під самим носом у большевиків. Пізніше пішли. Це очікування також коштувало нервів. Потім злучились із сотнею і цілим полком. Коли перейджали через Підгірці, нас заатакували большевицькі танки. Тоді я бачив паніку, хаос і безголов'я. Всі тікали на всі сторони, я стояв і дивився, де ті танки. Проте, не бачив їх.

З трудом знайшов полковника і батальйонного командира. Вони всіма силами намагаються зібрати людей.

Дорога до прориву. Вздовж шляху чорніли розбиті автомобіні. На обріях палали пожежі.

вів пораненого чотового Репа (німця). За нами гналися большевики. Перед нами нагло виринули два большевицькі танки. Ми їх обійшли. Ішли чистим полем під обстрілом, проте, танки не рушились з місця. Чи мали «боя?»

Ми перейшли. Репа я довів. Мало не плакав з радості. Скільки пропало, не скажу. На всякий випадок — багато. Молоденький Юрко Плещкевич, ледви почав 17 років. Його я любив як брата. Він вів себе під час бою так холоднокровно і хоробро, що я його подивляв. І він пропав. Пам'ять про нього в мене не згине ніколи.

Вже був вечір, коли я знайшов свій обоз. Вночі, повернувшись назад, під Підгірці. В сам час.

*

Другого дня ми більш-менш зібралися і під вечір зайняли нові становища. Вночі знову відступили. На другий день опівдні, зайняли нові позиції. Знову в лісі. Тих трьох перших днів і ночей ніколи не забуду. Надто багато нервів коштували вони.

Тоді згинув старший уже віком стрілець нашої сотні, вбитий большевиком у боротьбі на кулаки, лопатки і багнети. Три дні і три ночі ми відбивали большевиків.

*

Дорогу забезпечили сяк-так «офенрорами».

Ми з командиром пішли в село, на скраю якого зустріли групку піонерів. Разом із ними, з окликами «гура», ми бігли серед граду куль. Хлопці стріляли навмання. Я зовсім ні. Дехто впав. Я ще ні. Раптом у поблизькому саді побачив я большевиків, що кидали добре замасковані становища і втікали. Тоді і я почав стріляти.

Побачивши постать, що тягнула назад «максима», я добре націлився і стрілив. Той уже не тягнув.

Раптом хлопці закричали: «Наші, наші!» Мені зробилось зимно. Але це не були наші. Ми вбігли до парку, що сточував замок у Підгірцах. Дерева там росли рядами, як живопліт. Большини боронили кожного ряду. Від ряду до ряду ми дійшли аж до дороги. що сполучувала замок з каплицею. Там нас затримали.

*

Було гаряче. Ми вже годину-два стояли на місці, коли я почув стогн. На землі лежав один товариш з розбитим коліном. Я його перев'язав. Він просив, щоб його відвести до санітарної станції.

Дорога була погана. Проте, якось пощастило. Ледви дійшли. Там уже було повно поранених. Їх перев'язу-

вали на швидку, однаке не відтранспортовували далі: не було чим.

Я бачив, що якщо вони тут лишаться до вечора, обето ще дві-три години, то всі пропадуть. Коли я це сказав лікарів, він мало не плакав і питав що робити. Я зрозумів, що він вже зовсім нервою розбитий і вирішив сам дещо зробити. Разом випорожнили вози з набоїв, що там стояли, послали соломи, повкладами поранених і поїхали. Не заїхали далеко: через 200 метрів, ми дістали вогонь.

Я бачив, що все пропало. Хіба, що є якася дорога. Це міг знати лікар, що мав мапу. Я вернувся до лікаря. Але лікаря вже не знайшов. Декілька санітарів нашвидко перев'язували все нових поранених. Я дещо помагав.

Поховали теж кількох. Зустрів товариша пораненого в шию. Радив йому разом зі мною йти далі лісом, пробувати щастя. Це було ясно, що ми оточені. Дорога зайнята. Поранені можуть проїхати лише дорогою. Отже, була одинока рада: зібратися і вдари-

перед дорогою і відстрілювалися. Були тут також хлопці з нашої сотні.

Я знайшов собі місце, а потім шукав цілі. Большевики лежали яких 80-90 метрів від нас на скраю лісу. Через яких дві години по нас відкрили вогонь із гранатометів. Минула година, коли на нас напали збоку, зовсім несподівано. Це було поштовхом до відступу.

Повзучи на животі, ми відступали в сторону долини, яку треба було перебігти. Кільком це не вдалося. Мені зірвали кулі плащ-палатку.

Передерлися саме впоро. Потім ішли аж до вечора. Горами, лісами. Дорога була забита возами, автами, гарматами. Все те постійно масакрували літаки.

Під вечір зайдли до лісу, в якому було повно війська. Знову літаки. Вночі думали робити наступ, щоб прорватись. Мої товариші знайшли знайомих з автомобілем і поїхали. Я крок за кроком волікся. Мав щастя знайти свого друга (також з автомобілем). Він взяв

метрах від нас упала граната і важко поранила священика. Лікарі, крім одного, втекли. Священик хотів повернутися до села, до тамошнього пароха. Лікар заломився. Я також. Ми стали сповідалися пораненому священикові вголос. Він нас благословив. Я думав: «Невже ж смерть?»

Ми затримали авто, що їшло до села, і просили підвезти пораненого до сільської парохії. Потім, уже вдвічі ішли так з пів кілометра. Біля дороги я побачив невелику групу вермахтівців, що копали становища для тяжкої гармати. Я приєднався до них, зголосившись насамперед поручникові. Лікар пішов далі.

Тих декілька годин до вечора при цій групі зовсім вилікували мене від морального притиснення. Я бачив спокій, зрівноваженість, плян і опіку. Тих кілька годин я використав також і для фізичного відпочинку: наїсся, закурив та поновив сили. Змінив мокрі скарпетки на сухі і чисті, а мокрі, заболочені черевики на сухі чоботи. Я був готовий іти далі.

Під вечір ми висадили в повітря гармату і пішли на недалекий залиснений горбок. Там знову чекали декілька годин. Вночі пішли. Серед тієї групи вермахтівців я скоро знайшов приятеля, що незвичайно опікувався мною. Називався він Вольфганг. Вночі я загубив Вольфа і цілу групу. З трудом знову її знайшов, але Вольфа ні. Врешті ми пробились. Тяжко поранені, гармати, вози, авта, залишились там — 50 метрів перед большевиками. У трьох метрах від мене впала граната і її відламок пробив мені праву долоню, в якій я тримав «фавстпартрон», і вбився в праву ногу вище коліна. За мною йшов якийсь німець. Його страшенно пошматувало і вбило на місці. Я думав, що вже все пропало. Але коли уявив собі, що можу потрапити в полон, закусив зуби, стиснув під лівою пахвою поранену долоню і пошкутильгав далі. Думав, що не піду довше як 2-3 години. Йшов цілий день, цілу ніч і знову пів дня. Потім йшов на возі цілу ніч і цілий день. Під вечір заїхав до головної перев'язочної станиці.

Маси поранених. Ралтом літаки і бомби просто на школу з пораненими. Я не чекав довше. Знову мав щастя: знайшов авто і заїхав аж до Жидчева, де перепочивав і поїхав далі до Соколього.

Було це 25 липня 1944 року.

Коло нас «вермахт» мав телефон. Я хотів довідатися, коли «вермахт» робить наступ, щоб долучитися до них. Знову налетіли літаки. Дві бомби впали біля нас. Одна в трьох метрах, друга — в п'ятьох. Мене лише трохи присипало. Одного товариша рознесло на шматки. Три ями, що іх викопали собі були вермахтівці з зенітної артилерії, засипало зовсім. Дві ми відкопали. Вояки ще жили. Третю відкопали, але загізно.

Ми мали досить відпочинку. Пішли в село. Там нас обстрілювали з «катюш» три-чотири години. В перервах прилітали літаки. Я зустрів полкового священика і лишився з ним. Мої товариші пішли далі. Перед вечором ми мали досить цього пекла. Пішли. За селом зустріли п'ятьох підстаршин-лікарів. Ми пішли разом. Ралтом у 25

свій труд.

Дивізійнику! Чи Ти призадумувався вже над тим, що друкування й поштові оплати «Вістей», які саме у Твоїх руках, коштують Братство свій гріш. Чи Ти виплатив свою належність за «Вісті»? Не приспорюй зайвих турбот тим Твоїм товаришам, що у зредагування нашої дивізійної газетки вкладають безкоштовно

Під охороною танків у прорив із Брідського кітла.

ти на дорогу, протриматись поки поранені переїдуть і тоді відступити.

Ця рада нічашо не здалася: кожний думав про себе, якби втекти. Це було страшне. Я мало не сказився з люті: «потомки одчайдушніх козаків». Коли я сказав товарищеві, щоб ішов зі мною то він мало не розплакався і просив, щоб я лишився. Я не хотів, однак, коли він далі налятив — я погодився. Я був фізично і морально розбитий.

Цілком мокрий (увесь день падав дощ і вночі почав знову падати), ноги поранені, всі кості болять.

*

Ніч була темна. Я прикрився коцом, неначе з води витягненим. Я не зінав, чи я спав. Ледви сіріло, коли я прокинувся. Мене трясло так, що кроху не міг зробити, і дивувався, що ще живу і що ми не в полоні.

Недалеко від нас чути було щораз близьче стрілянину. Біля нас не було майже нікого, крім поранених, і то тяжко поранених, що вже були не-притомні. Старшини і лікарі зникли. Я тоді рішився: «Підеш зі мною, чи ні?» — кажу товарищеві. — «Куди?» — спітав він. «Туди, звідки чути стріли, там мусяти бути наші, долучимось до них. Разом веселіше ї умиррати». Він не хотів. «Там легша смерть» — казав він. «А тут?» Він не відповів. Я пішов. Ішов недовго. Наши лежали

Степан Гуляк (Німеччина)
сot. 1 УД

Фюзилірський курінь

Як відповідник розвідувального дивізіону у танковій дивізії, I-й УД, як зрештою всякий піхотний дивізій німецької армії, додавався т. зв. фюзилірський курінь.

Курінь фюзилірів у 1 УД складався із штабу куреня, трох піхотних (стрілецьких) сотень, і однієї важкої сотні (важких кулеметів і гранатометів). З-поміж цих трох сотень одна була розвідувальна, дві другі — бойові. При штабі куреня, подібно зрештою як і при штабі всякого піхотного куреня, для охорони штабу була т. зв. «алармна чота». Її отісля, вже після бою під Бродами, переззвано на «мисливську чоту» («ягдцут»).

У склад штабу куреня входили: його командир, ад'ютант — що одночасно вів оперативну та персонально-адміністративну ділянки (відділ «І», «ІІ»), старшина для окремих доручень («ІІІ»), старшина для справ постачання («ІV») і лікар у старшинській ранзі. Справи судівничої ділянки («ІІІ») та духової опіки («ІV»), що в інших самостійних організаційних з'єднаннях дивізії (напр. у піхотному чи артилерійському полку) велися окремими старшинами штабу цієї частини, у Фюзилірському курені підлягали безпосередньо дотичним відділам у штабі дивізії. Зрештою штабові куреня приділювалися від дивізії деякі кількість технічного персоналу.

Як самостійна тактична ї організаційна одиниця Фюзилірський курінь підлягав безпосередньо командуванню дивізії.

Фюзилірський курінь це передова, елітарна частина дивізії. Головне його завдання це розвідувальні дії всіх можливих родів: а) забезпечувальна розвідка, б) теренова розвідка для розвідання шляхів, переходів через ріки, як от мости і броди, і в загальному для докладної розвідки терену, щоб у дії до нього пристосуватися і його використати, в) тактична розвідка, що слідкує за силою, рухами, положенням і намірами ворога, г) розвідка, що має за ціль змілити ворога і врешті г) насильна розвідка.

Фюзилірський Курінь це власне інформаційне джерело і розвідувальне з'єднання штабу дивізії, якщо по-минати ті інформації, що приходять від штабу армії, яка має до своєї диспозиції летунську розвідку, спеціальний армійський розвідувальний дивізіон та інформації шпіонажі.

Штаб дивізії кладе спеціальну вагу на свій розвідувальний курінь: бо ж розвідка, це дуже важлива тактична дія військового з'єднання. Добра і своєчасна розвідка дає передусім знання терену дій та більш-менш докладний образ сил ворога, його положення, рухів та намірів. А це дає змогу всі ці інформації своєчасно використати у своїх плянах та діях. Зла ж і спізнена розвідка веде до втрати дорогоцінного часу, людей та матеріалу. Фюзилірський Курінь брав участь у всіх бойових діях дивізії. Славою вкрились бравурні контратаки

ки його сотень під Бродами і Фельдбахом. Само собою, що розвідковий Фюзилірський Курінь у своїх розвідувальних діях знаходиться все на переді цілої дивізії, а тим самим найближче ворога. Звідси часто перший тягар деяких боїв, аж до моменту підтягнення головних сил дивізії, лежав на його старшинах і стрільцях.

До часу битви під Бродами Фюзилірський курінь 1 УД був частинно змоторизований. Змоторизовані були: штаб куреня віловні та 4-та («важка») сотня і 1-ша («розвідувальна») напів, розпоряджаючи амфібіями-автами, тягачами та мотоциклами на гусеницях. Зрештою 1-ша («розвідувальна») сотня складалася віловні із наколесників із роверами.

Організаційно кожна сотня поділялася на три чоти, кожна чота на три групи (ланки). У склад групи входив один підстаршина (груповий) і 9 стрільців. Крім трох стрілецьких чот сотня мала ще одну групу (ланку) середніх гранатометів із двома гранатометами калібрі 8 см; після битви під Бродами гранатомети заступлено важкими кулеметами. В дальному крім цієї «важкої» групи сотня розпоряджалася ще групою (ланкою) поборювання танків із 2 людей, узброєних протипанцирним п'ястуком чи то протипанцирними ракетницями («офенрорами»). Зрештою у склад сотні входили ще: сотенна ланка (із сотенним та його почотом: вістовими, санітарем і ланкою радистів) і сотенний обоз. Останній поділявся на бойовий та багажний (господарський). На бойовий обоз складалося 14 бойових однокінних піхотних візків: кожна легка група мала такий один візок, кожна важка — два візки. Коноводами були самі стрільці даної групи. Господарський обоз складався з польової кухні та з 8 возів.

Разом легка стрілецька сотня налічувала 148 людей (старшин, підстаршин і стрільців) та 33 коні. Важка сотня налічувала 230 людей та 57 коней. Легка стрілецька група (ланка) розчленовується далі на групу легкого кулемета із трох стрільців (кулеметника з легким кулеметом «МГ 42», узброєного ще пістолею, й його помічників — підношувачів скриньок із амуніцією й запасовими частинами до кулемета, узброєні машинновими пістолями), групу трох рушничних стрільців узброєні машинновими пістолями, і 10-зарядною скорострільною рушницею, одного стрільця-снайпера із телескопним приладом на рушниці, одного стрільця із рушницею для вистрілювання гранатами, та врешті досвідченого стрільця-заступника групового, озброєного машиновою пістолею. Груповий — узбрений штурмовою рушницею, пістолею, гранатами й вівінований ракетною пістолею. Він відповідає за цілість групи та, що головне, вибирає додігне становище для свого кулемета. Зрештою всі підстаршини і стрільці носили ще бағнети, а для боротьби в лісі і врукопаш — штилети.

«Важка» група складалася із одно-

го підстаршини та 12 стрільців, що пошестро припадали на обслугу одного гранатомета.

Важка сотня Фюзилірського куреня в добрецькому періоді складалася із трох чот важких кулеметів та із однієї моторизованої чоти важких гранатометів (калібрі 12 см). Чота важких кулеметів складалася із двох груп (по дві обслуги в кожній — 7 людей) важких кулеметів; чота ж важких гранатометів — із чотирьох обслуг важких гранатометів. Разом важка сотня налічувала 12 важких кулеметів та 4 важкі гранатомети.

У післябрідський період до важкої сотні Фюзилірського куреня були приділені додатково ще середні протитанкові гарматки (калібрі 5 см) та легкі зенітні гарматки (калібрі 3,7 см) для протиетунівської оборони. Важку сотню щедро було вивівовано різноманітним технічним приладдям: оптично-мірним (далекомірами), артилерійськими бусолями, стереотрубами — та врешті телефонними та радіоапаратами для зв'язку поміж обсерваторійним пунктом та вогневим становищем.

У післябрідський період переїдено в тязі по сотнях Фюзилірського куреня на кінній запряг. Так само число наколесників зменшено: із давньої цілої сотні (I-ї розвідувальної) залишено тепер тільки одну чоту роверистів, решта чот так і залишилися вже пішими.

У зв'язку зі зміною національної політики в обсаді старшинських становищ у всій дивізії після битви під Бродами збільшено й число німців-старшин і в Фюзилірському курені. Тоді як попередньо старшини-німці входили лише до штабу куреня (курінний, ад'ютант, старшина для справ постачання), то пізніше призначено німця-старшину і на становище сотенно-го 2-ої сотні куреня.

РОЗШУКИ

Хто знов би щонебудь про долю Олексея Карпова, нар. 15. 6. 1923 р. в с. Клубівці, пов. Товмач, і Дмитра Карпова, нар. 6. 11. там таки, а які від 1944 р. служили в 1 УД, у 1945 р. мали бути в околиці Мюнхену і Кельну — згодом в Австрії, біля Зальцбургу, прошений подати вістку іх батькові на адресу:

Mr. Joseph Karpow, 27, Baden St., Rochester 5, N.Y., USA

Хто знов би щонебудь про долю Володимира Гарваса («Дуська»), нар. в травні 1923 р. в Бірках Янівських, Львівщина, що покінчив мистецько-промислову школу у Львові, від 1944 року був на вишколі 1 УД в Нойгамері, згодом на Словаччині, та в початках квітня 1945 р. у Словенії, прошений подати вістку його братові на адресу:

Mr. Roman Harwas, 5900, Penn Ave, Pittsburgh 6, Pa, USA

Володимир Молодецький (Канада)
дес. 1 УД

У СОВЕТСЬКОМУ ПОЛОНІ

При спробі прориву з вояками дивізії із більшевицького оточення на полях під Княжим автор — молодий десятник протитанкової зброй — в атакі падає приголомшений від удару більшевицького прикладу і приходить до свідомості вже в полоні.

Переслухування

Відмісавши пригомість, стверджую, що я без черевиків, а навіть без штанів. Щось давить мене в бік. Нащупую руками: це шолом. Де я, які це люди довкруги мене, якось не годен розібрати. Прикро болить голова. Стараюсь пригадати собі, що зі мною сталося. Ага! Отчення, бій, зрив до атаки на штики і... страшний біль в голові. Втомлений засипляю. Будить мене сніг світла, спрямований мені просто в очі.

— Подимайса!

Знову не можу зорієнтуватися, що зі мною дістеться. Врешті звільна усвідомлюю собі жахливе положення: я в більшевицькому полоні.

— Подимайса!

Естаю. Напроти мене «боєць» із автоматом: цівка автомата спрямована на мене.

— Вихаді!

Помалу виходжу. Куди? На розстріл? Виходячи оглядаю своє приміщення: селянська клуня, битком набита німецькими полоненими. «Боєць» веде мене до якоїсь хати. При столі сидить більшевицький старшина. Перед ним на столі — наган. Я переконаний, що розстрілу мені не минути. Мені вже навіть «все одно». Хочу лише не заляматися. Із слів моого конвоєнта «Товаріщ палковник» додумуюсь, що перед мною більшевицький полковник. Розмова з ним виглядала приблизно так:

- Ви підстаршина?
- Так.
- Яка формація?
- Протитанкова оборона.
- Мали в сотні гармати?
- Так.
- Скільки?
- Дванадцять.
- Які пляни мало начальство?
- Звідки підстаршина може знати пляни начальства?

- У вас підстаршина, то сам Бог.
- Ні, лише друга особа по Бозі.

Ця відповідь вивела його з рівноваги. Червоний як рак зривається з місця й хватав ногатану в руку. «Ну, — думаю, — тепер то вже кінець». Але «товаріш палковник» опановується і лише показує на двері і кричить: «Одвесті сво!» Виводять мене за двері, де в подарунок дістаю прикладом в плечі і обіцянку: «Абажді, ти січас падохнеш!» Не втримуюсь, щоб не відповісти: «Ти тоже падохнеш, толькож немношко после...» Відводять мене назад до тієї самої клуні.

Два дні не виходимо за двері. Помалу починаю вірити, що мене не розстрілять, і, може, якось вдасться

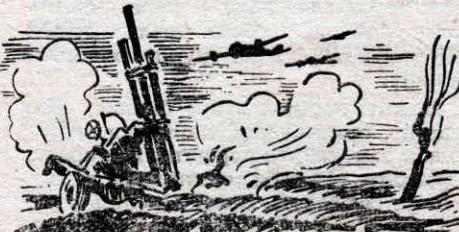
врятувати життя. Може вдасться втекти? Розговорююся з якимсь німцем, що віддає мені свою дреліхову «вермахтівську» блузу, а я свою заховую під соломою. Відтепер перестаю відрізнятися від решти полонених. Ще від когось дістаю старі дреліхові штани.

Марш на Броди

Другого дня всіх «льокаторів» клуні формують в колону і починаємо марш у невідоме. Перший день нашої дороги не був ще дуже трагічний. Не було нас багато. Селяни давали нам їсти й наша «опіка» не була дуже погана. Але під вечір ми опинилися вже за дротами; на диво, перший, кого я тут стрінув, був мій товариш Нестор Ж., що його я згубив під час спроби прориву.

Він попав в полон два дні скоріше від мене. Одягнутий теж в «вермахтівську» блузу, каже, що більшевики піддають думку, ніби то поляків, які опинилися поміж німецькими полоненими, братимуть до польської армії. Це піддає нам думку вдавати поляків. Наш табір це якась стодола, огорожена кільчастим дротом, враз із великим шматком сіножаті. Дістатися до середини клуні нема навіть чого й мріяти. Отже лягаемо на траву. Щоб не зрадитися, що ми українці, нашими спостереженнями ділимось в польській мові. Ще не почало добрє світати, як уже цілий табір поставлено на ноги. Зформовані у велику колону рушаємо в дорогу. Ходять чутки, що ідемо на Броди. Яка пародія!

Ця дорога це для нас вступ до страхіт, що їх прийшлися переживати пізніше. Липень. Надворі страшна спека. Пілюка з-під ніг тисячів людей не дає зловити віддиху. Кусень хліба, що його дістав кожен на дорогу, не вистачає не то на два дні, але навіть на сніданок. Дошкаульна спрага палить кожному уsta. Брудна, гнила вода з придорохнього рова, випита крадьком, повинна б заспокоювати спрагу. Безнастанині прокльони і стусані прикладами помітно пригноблюють усіх. Ніч пересипляємо біля Олеська. На луці, де кілька днів тому ішли завзяті бої нашої сотні. Вранці марш далі. І так повторюється те саме далі. Ми з Нестором майже не говоримо до себе. Жахливо втомлені й голодні доходимо врешті до Бродів. На табір дивимося з переляком: сіножаті, огорожена кільчастим дротом. За дротами тисячі й тисячі людей. Харч у таборі препоганий: 2 кілограми хліба на 15 людей і кожному по пів літри

«супу». Спимо під голим небом. Дошкаульний брак води. Дощі, що перегадають майже щоночі, принесли перестуду. Вмирає кількох німців: це перші жертви полону. Пізніше буде їх багато-багато. Так живемо около 10 днів.

Врешті зміна: нас ведуть на станцію. Пхають у вантажні вагони, по 45 чоловік у кожен вагон, і врешті від'їжджаємо в напрямі на Київ. Але треба було мати «пеха»: зараз після від'їзу гудки серен дають знати, що наближається німецькі літаки. За декілька хвилин поїздом стрясають детонації бомб. Поїзд став. Більшевики повтікали, а ми в зачинених вагонах, стиснуті як оселедці в бочці, мусимо лежати під вогнем. Відламки перебивають стінку вагону й ранять декількох людей. Зойкі ранених чогось дратують нас. Кожен мовчить. Але врешті ранених забирають і на їх місце до нас впихано стільки ж само нових людей. Потіж рушив далі. Жахлива духота. Всі щілини в вагоні позабивані. Скринька від амуніції, писсердині вагону, сложить за «клъзет». Від того повітря в вагоні ще нестерпніше. За краплину води кожен ладен віддати половину життя. Така приемна подорож триває три доби, доки врешті не прибули ми до Києва.

«Парадні марші» у Києві й Харкові

Приїзд до Києва очікуємо нетерпляче. Не знаю, чому, але нам здавалося, що тут наше «життя» зміниться зовсім. Прийшлося розчаруватися. На якийсь великий «площі» — луці на передмісті Києва зібрано понад 20 000 полонених. Обведено табір колючим дротом і кордоном війська. На наш харч складалася пів літра «супу». І це все. Двічі за ввесь цей двотижневий побут в Києві ми дістали по 200 грам хліба. Найдошкаульніші однак були ночі: холод доводив нас до розпukи, тимбільше, що змерзлі й перемоклі не могли ми навіть піднятися з землі, щоб рухаючись хоч трохи розігрітися, бо зараз потік прокльонів і крик «ложісь» клав смільчака назад на землю. Щоб все ж трохи розігрітися ми лежачи дерли руками траву, або кусками патіка колупали в землі ямки. Цей приемний побут в Києві доповнювала ще праця при прибиральні звалищ на Хрестатику і так звані «парадні марші». Ці плюягали на водженні нас по всіх вулицях міста під акомпанемент лайок, прокльонів і кіпин населення. Врешті прийшов від'їзд із Києва. Наступніна зупинка — Харків. І тут та сама історія з «парадними маршрутами». І врешті від'їзд на місце призначення.

На шахтах у Донбасі

Поїзд затримався на малій станції Ворошиловське. Отже це Донбас. Табір, де нас приміщено, це кільканадцять бараків, оточених трьома високими плотами з кільчастого дроту. Із 50 метрів вежа з «часовим» доповнююче нашу «безпеку».

Перша людина, яку я там зустрів, був румун. Його жахливий нужденний переляканій вигляд та подертий до скрийного брудний одяг, крізь який просвічували пагі кості, зробив

на мене притягуюче враження. Перші його слова ламаною німецькою мовою були: «Маєте кусник хліба? Дам вам за це тютону». Зробилося мені прикро, але, на жаль, не міг я йому нічого дати, бо сам уже добу не бачив навіть кусника хліба. Я став його розпитувати про таборове життя і довідався не дуже то приємних «новин». Тут голод. Пів літра теплої води, розчиненої мукою і 400 грамів хліба це норма виживлення. Води немає тут зрештою. Несамовитий бруд і незліченне число вошів. Важка праця по над сили голодної людиною. Притягнений відходжу від нього й наближаюсь до дротів, за якими видніє безмежний степ.

Заходило сонце, степ мінівся тисячами колірів. Ця змінлива, казкова гра світла прикувала на хвилину мої думки й давала на мент забути про жорстоку дійсність. Та не на довго. Зір попав на табличку, повіщену на дротах: «Не зближуватися, наказ стріляти».

Притягнений відходжу до бараку. Наступний день приніс уже працю. Яких п'ять кілометрів від табору — велика відливарня заліза. У ній знайшли працю усі полонені. На мене припала копати відходові канали в мокрій гнилій землі. Праця вичерпувала дорешти мої сили. Ледве волочучи за собою ноги, повертається я назад до табору, де замість відпочинку ждали нас воші, що сасали останні краплини нашої крові. Так день-вдень цілих два тижні.

Міз Нестором трималися увесь час разом. Відкрили ми ще декількох украйнців, що, як ми, подавали себе за поляків. По двох тижнях невеличку групу полонених, в тому мене й Нестора, відслано до табору в Серго, яких 30 кілометрів від Ворошиловська. Але умови моєго життя ніраз не змінилися. Змінилася лише праця. День-вдень знаїщених фізично людей, подібних радше до примар ніж живих людей, ведено до копальні вугілля «Владимір Ілліч». Праця ще важча, а до того ще й осінні дощі почали викинчувати людей. Не було дня, щоб степ не прийняв до себе кількох або кільканадцятьох. День за днем повторювалося те саме. На зміну не було найменшої надії. Надходила зима. Я лякався її приходу: в дрелікових штанах, в дреліковій близозі, без білля, босоніж. Було ясне, що в такому «костюмі» мені мусить прийти кінець. Вже випав перший сніг, мороз став стинати калюжі, а я до копальні ходив усе ще босоніж.

15-го листопада дістав врешті тепліший одяг і подергі черевики. Надія на життя вступила в мене наагово, хоч сили й отпускали мене дедалі більше й більше.

Управа табору придумала нові тортури. Під претекстом відвоживлювання всіх полонених перегонювано до т. зв. «вошебойки». Там роздягнуті до нага й викупані в холодній воді мусіли ми ждати в неотоплюваному баракі на наш одяг, що парився у спеціальних призначениях для того печах. Такого кількагодинного очікування на одяг роздягнутими при температурі близько нуля витримати багато лю-

дей не могло. Смертність підскочила застрашаюче: день-вдень вмирало яких 50-60 полонених. Я почував себе жахливо.

Тиф

10 грудня мене звалив з ніг плямистий тиф. Щоб я не заражував інших, мене зняли з нарів і поклали на цементовій дошці. Щодня «врач» — енкаведист міряв мені гарячку і стверджував «41,6». І більш нічого. Безсилий лежав я на землі, не міг навіть піднести до клозету. Лежав у бруді й гною. Воші «безкарно» допивали останні краплини крові. Уся моя пожива це трішки кави, яку приносив мені товариш, забираючи за це призначений мені хліб і юшку.

В гарячі пролежав я так повних десять день, проганяючи від себе всіма силами думку про смерть. Після десяткох днів несподівано я відчув голод. Я вперше не проміняв уже свого хліба за каву, а навпаки міг би був його з'їсти такіх і двадцять пайок. Та їх не було... Помалу став при-

ходити до сил. Довідався, що пошестер розійшлася вже по всьому таборі. окремі для цього призначенні бригади виносили сотні трупів у степ, закидуючи ними старі стрілецькі рови.

Серед трупів до Менська

По таборі розійшлась чутка, що маємо кудися вийздити. І справді, 14 січня 1945 року зформовано транспорт. 1200 чоловік, що, перебувши тиф, втратили сили і стали нездібні до праці, запхано до нещільних товаривих вагонів. Тут нас більше не потрібно. В Донбасі треба сильних і здорових, щоб витиснути з них всю їх силу. На наше місце прийдуть інші, яких жде та сама доля. Цим разом і природа заприяглася проти нас: — 35 Цельзія. Морозний, проникливий степовий вітер і просторі, неопалені вантажні вагони. У кожному по 35 чоловік. Місця багато, зовсім інакше як воно було влітку. «Подорож» була прикра. Сім днів і сім ночей. Половина транспорту вимерла. В нашому вагоні вмерло тоді 20 людів. Доїхало тільки 15.

З кожного небіжчика стягали ми зараз таки весь його одяг і ділили поміж собою, його ж наге тіло клали в один кут вагону. Кожного ранку чули стукання в двері вагону й запит «бойца»: «Сколько подохло?» І це було все: трупи залишали в вагоні, мабуть, тому щоб не згубити числа людей. Щоденно прибувало трупів і меншало живих.

Врешті перших стало більше. Кут вагону, призначений нами для небіжчиків заповнився дорешти. Я ставався прогнать від себе настригливу думку: «Де ж покладуть мене? Пречінь у тому куті немає більше місця»... Але наші «подорожі» прийшов кінець. Від-

криваються двері й чуємо голос «бойца»: «Вибрасивай подохлих».

Крізь відкриті двері бачу табір. Пізніше довідуєсь, що ми на Білорусі — шість кілометрів на захід від Менська. Виходжу, чи власне падаю з вагону в сніг. Виснажений, голодний і перемерзлий на силу втримуюся на ногах. Те, що тепер побачив, сповнило мене страхом. Вірю, що до смерті образ цієї стоятиме мені перед очима, наче живий. І під час фронту, і в полоні я привик до трупів, але те, що я тут побачив, виглядало жахливо.

Небіжчиків з усіх вагонів по складано на одному місці. Всі вони нагі й замерзлі. Яких 600 трупів. Повитягані руки, відкриті очі, часто і пот, робили якесь несамовите враження і сповнили людину жахом. Штивні, замерзлі руки, простягнуті до неба, здається благали про пітму. Відвертається й відходжу.

Ставляю ноги несміло, помалу, щоб не поховзнутись на ховзькій дорозі, бо як впаду, не піdnімусь уже більше. Товариші не піdnімуть, бо сил не мають, а енкаведистам однаково.

Вздовж дороги лежить повно тих, що впали і не мають сил піdnятися. Вони плачуть, просить, благають помочі. Декотрі за допомогою рук стараються просунутися далі вперед. Ніхто їм не допомогає, бо це було б безглуздя. Знаю, що якщо схилюсь, щоб котромусь із них допомогти встати, сам перевернуся і сконаємо оба. Ноги трясуться, втомлені від незвичайного напруження. Розставляю їх широко і помалу просуваюся вперед.

У сміхнені обличчя енкаведистів доводять мене до люті. Здається, що якби мав трохи більше сили, не оглядався б на те, що згину, але вдушив би хоча одного з-поміж них. Під кінець дня всіх живих врешті порозміщувано по бараках.

Карантинна

Дальші дні, то дні жахливих «поворок». Годинами ми, ті напів-небіжчики мусили вистоювати на морозі серед снігу, ждучи, щоб службовий енкаведист вичитав наші прізвища. Знову багато померло. Решту зачінено у двох бараках по 200 люда в кожному. Ми мали переходити карантину. Ніхто з-поміж інших полонених не смів наблизуватися до наших двох бараків.

День-в-день в кожному із них наших бараків вмирало 15-20 людів. Врешті із двох повних бараків зробився тільки один, що ще далі після цих двох місяців карантинні зменшився.

Пройшла врешті зима, надійшла весна і скінчилася наша карантинна. Не працюючи вже від трьох місяців, ті, хто пережив цей «відпочинковий табір» трохи прийшли до себе, і «советська влада» знову вирішила використати їх руки.

Я з переляком числив місяці моєго побуту в таборі: вже десять місяців, а виглядів на звільнення немає жодних. Як то довго ще прийдеться мені сидіти за дротами? Чи довго ще матиму сил, щоб усе те перенести? Покищо мусів годитися з долею і слухатися заряджені тaborovих властей.

День-в-день маршували ми на торфові поля, віддалені яких 10 кілометрів

рів від табору, копати торф, або вищущений уже накладати в коші, що іх на своїх плечах заносили ми до табору.

Надходило літо. Починалися щораз дощукальні спеки. В часі таких мандрівок до торфу ми мілі і втрачали рештки і так надвережених сил. Дала себе відчути недостача вітамінів: майже всі полонені стали хворіти на шкорбут. Я тримався ще яко-тако, але зуби сталі, холітатися і в мене.

«Старший лейтенант-врач» Марушка

Що вечора молода енкаведистка «старший лейтенант-врач» Марушка приносила нам таблетки вітамінів. Почекувши, що нас декількох розмовляє по-польськи, присілася до нас і стала дещо розпитуватись. Довідавшись, що я говорю по-російськи, щодня приходила до нас на розмову. Розпитувалась про свята, про звичаї, говорила, що вона українка, але ніколи України не бачила, бо сама народилась на Кавказі. Коли ж я випадково прозадився, що знаю українську мову, вона говорила зі мною вже тільки по-українськи.

Так минав день за днем. Кинулась нова пошестє — сверблячка, як наслідок жахливого бруду в таборі. Я дістав її також, але завдяки знайомству з Марушкою вилікувався мастию, що її діставав. Щойно тепер усіх «польків» відокремлено в осінні бараки. Стало кружляти чутки, що всіх нас відішлють до Польщі. Тимчасом усіх «польків» перевезено в центр міста, де затруднено нас при відбудові понищених будинків.

Рішаюся втікати...

30. травня 1945 року нас повідомлено офіційно, що з того дня нас не трактують більше як полонених і що за декілька днів від'єдемо до Польщі. Зараз таки нас відставили до табору. Нашим радоцям не було кінця. Та, на жаль, незабаром прийшло розчарування. Пройшло декілька днів, минув місяць, а ми далі в таборі. Далі голод, далі важка праця, тим разом при підсипуванні залишніх рейок. Я став зовсім серйозно обдумувати плян втечі

Притладок прийшов мені тут з допомогою і я рішився втекти. Було це 4-го, або 5-го липня. Недалеко за Менськом ми, розкинувшись по обох сторонах рейок насилі. Свист паровоза давав знати, що надіїджає поїзд. Ми припинили роботу і стали чекати. Довжелезний транспорт большевицьких танків просувався на захід. Проїжджаючи поміж нами, поїзд помалу затримався: сemaфор замкнув йому дорогу.

Бачу, що по стороні, де я стою, немає вартового і тільки двох товаришів, що були віддалені від мене якісь 30-40 метрів. Придивляючись пильно поїздові, вони не звертали на мене найменшої уваги. Поїзд рушає вперед. Мені в голові нагло родиться думка: тікати.

Рішаюся в одній секунді. Кидую лопату, чіпляюся вагону і за декілька секунд вже скований під брезентом, що прикриває танк. Зі сквилюваннями трохи б'ється серце. Трохи з радості. Лягаю тихим під брезентом і не рухаюсь навіть, щоб вартовий не замі-

тив. Чотири дні й чотири ночі іхав так в голоді. Живу лише думкою, що я поза дротами і за кілька день могти закоштувати вільного життя, що його не знаю вже рік.

«Шупасом» з Берестя назад до Менська

Надворі похолодніло. Заноситься на бурю, дме сильний вітер. Поїзд затримується на якійсь станції. Я думав, що це вже Польща. Однак таки рішаючи вичекати ночі, заки залишати поїзд. Але — тут маю «пеха».

Вітер щораз сильніше сіпас брезентом, під яким лежу захованій. Брешті зачеплений біля мене кінчик брезенту відкривається і вітер кидаєчи ним, відкриває мене. Вартовий, хотячи прив'язати його назад, запримічує мене і, погрожуючи автоматом, наказує вийти. Зараз таки віддали мене в руки міліції. Мене замкнули в тюрму. Довідується, що я в Бересті-Литовському. Це вже справді «пех». Влав на самого польському кордоні.

Відбулося переслухання. Підохрівали мене, що я польський партизан, а за те грозила кара смерті. Не було іншої ради, як призватися, що я втік із табору полонених.

На диво, переслухували мене зовсім спокійно. Не били.

Вночі посадили мене на вантажне авто, що відвозило якісь клунки до Менська, і під ескортною відправлено до табору, звідки я втік. Аж тут я пережив пекло. Маленька вартівня Трьох енкаведистів, позамікавши спершу двері й вікна, стали мене «переслухувати». Переслухував дуже «делікатний». За несповна пів години я мілів п'ять разів. Обливано мене водою, я вставав і «переслухання» тяглося далі. Як же я зомлів вп'яте, то не могли, видно, мене скоро привести до пам'яті, тому що опам'ятався я аж у бункрі.

У тaborovому бункрі

Бункер це була власне тaborova тюрма. Колись був тут лох на картоплю. Тепер тут пороблено з дощок перегороди і перемінено в місце кари для неслухняних в'язнів. Був він доволі глибоко під землею, без світла. Одинокі хазійни бункра — це незліченні щури.

Норма харчу — 200 грамів хліба і пів літра чистої холодної води.

Мене охопила зневіра. Перестав на діяти, що коли-небудь вийду на волю. На диво, відвідала мене в бункрі моя знайома енкаведистка Марушка. Насварила на мене за мою необережну втечу й залишила тютюн і сірники. Я набрав враження, що вона сварила на мене не тому, що я втік, але тому, що дав себе зловити. Що декілька днів приходила вона до мене й приносилася захованій тютюн та часами трішки хліба. Розказувала свіжі вістки. Говорила про процес Окуленецького і тим самим казала додумуватися, що вже

тепер існує протиболішевицьке підпілля. Робила надію, що незабаром всі «польки» будуть передані польській владі і тоді я напевно буду звільнений і відісланий враз із іншими. І справді, це таки прийшло незабаром.

Під біло-червоними прапорами до Польщі

Після п'ятьох тижнів побуту в бункрі я вибився зовсім із сил і просто не міг втриматися на ногах. Тому, коли одного разу почув назовні дивний рух, уже не мав сили ні охоти піднятися й підійти до стіни, де можна було щось більше почути. Враз відкрилися двері на коридор і чоловічий голос вичитує два польські прізвища. За хвиліну той самий голос викликує й мое прізвище. Вартовий відкриває двері до моєї келії й каже виходити надвір. Я ще не вірю сам собі. Виходить, але нагле світло сонця, якого я не бачив уже п'ять тижнів, осліплює мене і я довший час не можу зорієнтоватися, яка причина того незвичайного руху біля мене. Помалу починаю привикати до світла.

Поза дротами стоїть поїзд, прибраний біло-червоними прапорами і портретами Берута і Жимерського. Всіх поляків, яких прізвища вичитано, виводять за дроти і приміщують у вагонах. Незабаром і я при допомозі двох полонених видряпуюсь на долівку вагону. Ніхто нас уже не пильнує. Ніхто не критить. Енкаведисти такі пріємні, бажають щастя на дорозі.

Щераз стрічаю Марушку. Вона їде разом із нами, як санітарна опіка. Брешті від'їжджаємо. Після трьох днів дороги — Ілава. Це на колишній граніці Східної Пруссії й Польщі.

Знову табір, знову переслухування, але вже без побоїв. Переслухує польське «УБ» (Уряд Безпеки).

Кажуть, що звільнюватимуть зараз тільки хворих, а здорові поїдуть ще на два тижні допомогти при живах. Це мені ніраз не подобається і починаю обдумувати якийсь спосіб, якби то чимськір вирватися із табору.

Для виповнювання карт звільнення потрібно людям, що знають писати по-російськи і по-польськи. Я зараз таки зголосуюся для помочі. Як одну з перших, виповнюю свою картку і вкладаю поміж карти хворих до підпису командирові «УБ». На другий день я вже вільний. З невисказаною радістю залишаю табір. Свідомість, що я вже поза дротами, за якими довелося просидіти понад 13 місяців, свідомість, що можу сісти на поїзд і поїхати, куди хочу, майже приводить мене з радості в божевілля.

До побачення в... Києві...

За табором мале озеро, почерез нього міст. На ньому стрічаю Марушку в товаристві двох бійців. Вона зараз таки відходить від них і підступає до мене. Стоймо над самою водою. Вона бажає мені щасливої дороги і врешті запишує:

— Володя, скажи мені чесно, чи ти поляк, чи українець?

Не знаю, що відповісти. Боюся провокації, але врешті рішаюся. Я був готовий кожної хвиліні штовхнути її (Докінчення на стор. 10)

Пилип Трач (Німеччина)
хор. 1 УД

Організація протитанкової зброї в 1 УД

Протитанкові відділи якогось військового з'єднання це наче залишні, близька відносино рухливі рамена, якими у випадку потреби має маневрувати мало-рухливе «туловище», щоб охоронити себе перед нападами ворожих танків. Таким «туловищем» можна вважати піхотну дивізію.

Саме такі прикмети рухливих рамен і мала протитанкова зброя 1 УД в добродіському періоді, бо була вона моторизована. На протитанкові частини дивізії складався підчинений штабові дивізії Протитанковий дивізіон та протитанкові сотні («14-ті сотні») окремих трьох піхотних полків.

У склад протитанкового дивізіону в 1 УД входила лише одна сотня.

Вона складалася із чотирьох чот, з яких кожна налічувала по 3 важкі протитанкові гармати калібру 7,5 см. Гармату тягнув гусеничний тягач «Схід» (РСО). Чоловік мав у розпорядженні легке особове авто з шофером та одного вістового на мотоциклі для зв'язку із командиром сотні. Кожна з-поміж цих трьох гармат у чоті мала як обслугу: 1 підстаршину — команданта гармати, 5 гармашів та 2 кулеметників-стрільців із легким кулеметом, як охорону. Само собою, сюди належав ще й шофер тягача.

У склад штабу сотні увіходили: 1) сотенний — із особовою автомашиною та шофером; 2) командант сотенної ланки й одночасно застуцник сотенного; йому підлягали 5 вістових на мотоциклах для зв'язку із чотирьома чотами та безпосереднім вищим командуванням; 3) бунчужний із особовою автомашиною й шофером; 4) два сотенні писарі; 5) рахунковий підстаршина; 6) два кухарі (один із них підстаршина) із кухонним вантажним автот і його шофером; 7) один апроваційний («фурер») із вантажним автот для харчів і його шофером; 8) один зброяр-підстаршина, відповідальний за зброю й амуніцію в сотні, та один технік-підстаршина, відповідальний за технічне устаткування сотні — оба разом із шофером на вантажному авті.

Окремо від цієї сотні стояло командування дивізіону протитанкової зброї. Командир дивізіону мав за завдання давати напрямні й наглядати над вишколом протитанкових частин всієї дивізії перед вимаршем на фронт, а в боях мав у випадку потреби подбати про скородиновану акцію протитанкових полкових сотень із цією дивізійною сотнею протитан-

кою, а самому втекти. Відповідаю:
Українець.

Я так і думала.. Ну, здраствуй, Володя, і.. я бажаю тобі, щоб ми ще колись стрінулись у Києві, але щоб тоді ти був у такій армії, в якій ти сам хотів би бути...

Короткий військовий салют і Марушка побігла до своїх бійців. А я стояв так ще хвилінку, з дива не виходячи. Врешті звільна пішов на станцію, де відразу сів у поїзд, в напрямі на Краків.

кової оборони, а саме у випадку масової появи ворожих танків на відтинку дивізії, і старатися стимати їх просування аж до приходу підкріплень у формі сильніших протитанкових з'єднань від командування корпусу, чи армії.

Кожен з піхотних полків 1 УД мав одну протитанкову сотню, якої порядкове число в полку було «14-те»; вона підпорядковувалася, подібно як і «13-та» сотня полкових (піхотних) гармат, безпосередньо командиром полка.

Полкова протитанкова сотня в добредіському періоді складалася із 4 чот. Серед них були: 1) одна чота важких протитанкових гармат калібру 7,5 см, відповідно змоторизована; її

Протитанкова гармата

організаційна схема була така сама, як схема чоти дивізійної протитанкової сотні; 2) одна чота середніх протитанкових гармат калібру 5 см, теж змоторизована; і її організаційна схема була така сама, як і чоти важких протитанкових гармат; 3) дві моторизовані чоти протитанкових ракетниць (т. зв. «офенрорів» чи «панцершреків»).

Чоловік такої змоторизованої чоти протитанкових ракетниць мав у розпорядженні легке особове авто з шофером та одного вістового на мотоциклі, для зв'язку з командиром сотні. Чота поділялась на чотири групи, з яких кожна мала такий склад: 1 підстаршина, як командир групи, по два стрільці як обслуга до кожної із 5 протитанкових ракетниць («офенрорів»), калібром 8,8 см, 2 стрільці з легким кулеметом, як охорону всієї групи, і врешті 1 шофер із тягачем «Схід» (РСО) для транспортування всієї групи.

Організація штабу полкової протитанкової сотні була ідентична із дивізійною протитанковою сотнею.

Наши протитанкові стрільці в бойовій акції під Бродами вив'язались якнайкраще із накладених на них завдань: свою жертвеністю, самопосвятою і відданістю справі здобували подив і признання інших родів зброї. Під Бродами загинув або пропав майже увесь протитанковий персонал 1 УД.

Після бою під Бродами при понов-

ному формуванні дивізії — організації протитанкових частин присвячено вже куди меншу увагу. Їх схема організаційна вже далеко відійшла від попередньої. Нову дивізію, з уваги на її менш добірний матеріал і брак відповідного вишколу, німецьке командування рішило вжити не до безпосередньої фронтової служби. Тому її вивінення було погане. Траплялись випадки, що в деяких частинах вояки були вже й без зброї.

У новозформованій дивізії 14-ті протитанкові полкові сотні тільки про форму звались іще протитанковими. Насправді ж вони характер звичайних стрілецьких сотень. Не були вони вже й змоторизовані. Командир сотні був на коні. Зв'язок із полком і чотами — піший. Штаб сотні, що організаційно не різнився від звичайної стрілецької сотні, — теж на запряжних возах.

Сотня поділялась на три чоти. Перша чота — легких протитанкових гарматок калібру 3,7 см; її чоловік — на коні. Чота складалася із трьох груп, з чого: в двох групах — по одній гарматці, запряжений двома кіньми; третя група — піхотинська із легким кулеметом. Очевидно, ця чота до поборювання танків не надавалась.

Друга чота — протитанкових ракетниць («офенрорів») теж піша; в її склад входили три групи, з яких кожна поділялась на дві ланки: 1) ланку ракетниць («офенрорів») із 2-3 штук такіх протитанкових ракетниць, і 2) кулеметну ланку із одним легким кулеметом.

Третя чота — теж піша — для поборювання танків з-блізька; складається вона із трьох груп, в кожній по одному легкому кулеметові й по декілька «протитанцірних» п'ястуків («панцерфастів»).

І на Словаччині і в Югославії сотень цих вживано як звичайних піхотних частин. Перед вимаршем на фронт в Австрії поодинокі чоти цих полкових протитанкових сотень були приділені до піхотних куренів як їхнє скріплення. Такі чоти, і то навіть ті з легкими протитанковими гарматками, по куренях стосування в передовій лінії як піхоту. Окремого дивізіону протитанкової оборони вже не було; Дивізійна ж сотня ПТО входила в склад комбінованого дивізіону зенітної і протитанкової артилерії.

Р. Т. (Швайцарія)

Виправа на партизан у Словаччині

(Із споминів військового засновника Р. Т.)

Якось зимою 1944 року кинула метеоля на Словаччину в містечко Турзівку недалеко Чадци. Містечко маленьке, чисте, бідне, але мало ці добри прикмети, що була фабрика лікеру і гарні дівчата. В тому то гніздечку примістився і штаб П. Кур, та 6 сотня 14-го вишкільного та доповноюочого полку. Вишколу, правду сказати, не було там майже ніякого, бо тільки одна третина сотні була умундурована та озброєна, а інші чекали, коли прийде знову кілька пар штанів, щоб могти свої старі якнайскоріше продати, бо словаки вже не давали їм спокою та щодня вичікували під плотом. А при цьому свіжа корона була потрібна. Отже, дійшло до цього, що вже найменший транспорт уніформів, був не аби якою радісною подією у житті сотні, а радше рекрутів.

Командант сотні мав за це багато справжніх хлопотів, а два найголовніші: це партизани в околиці, проти яких треба було щоночі виставляти сильні застави на всіх вихідних дорогах з містечка, а таких було щось 7-8 і це забирало весь обмундирований та озброєний стан сотні, так, що на вправи не було кому та коли йти, а друге «нешастя» це «слечні» тобто дівчата, які ліпли до наших хлопців, як до меду.

Нічні алярми були також дуже часті, бо десь на стійці рекрутів перед носом перебіжить засіць, або впаде галузка з дерева і він вже кричить: «Гальт-пароля» (хоч часто і сам її забув), а коли мінімий ворог не відповідає — він давай стрілти.

Почувши стрілянину на одному боці, привиджується зараз й іншим, по других заставах невидимий ворог, починається стріляніна зі всіх сторін, а дехто, які «напевно» бачили ворога, кидали навіть ручні гранати.

Вийшов я раз ввечором на прохід в напрямі, де була одна застава. Дійшовши до неї, вступив до хати де була вартівня і почав балачку з стрільцями. Довідався від них, що вони майже що другу ніч тут вартують і що кожний з них вже має свою «фраерку». Посидівши з пів години пішов я додому. Ентузіаджус мене командант застави і на дворі каже мені, що він хотів би щось у великій тайні сказати. Самозрозуміло, що я запевнив його, що може з повним довір'ям мені про все сповісти. І він почав:

«Оного «фраерка». Стефічка, яка живе ось тут у другій хаті, розказала йому (розуміється у великій тайні) про тутешню красуню Йозефку, яка живе також побіч, що вона мала довгий час «фраера» — одного словацького, але в час перевороту на Словаччині, він десь одного дня пропав і всі люди говорять, що він в партизанах. Це все було б ще нічого, але Йозефка не хоче з нашими стрільцями радо говорити, ані ходити, але за те, щовечора (Стефічка добре підглядала зі своєї стайні) коло 20-ої години йде через город, а опісля через залізничний насип і пропадає десь в лісі.

Вертає знову за 1-2 години. Отже, дуже правдоподібне, що там зустріча-

ється зі своїм «фраером» та може і з цілою бандою і дає їм відомості про нас, і хто знає чи не задумали який напад, як не на цілу сотню, то може тільки на заставу.

Я його похвалив за те, що він поділився зі мною своєю тайною та обіцяв цю справу скоро прослідкувати.

Вертаючись додому, роздумував я про плян діяння. Підозріння ці поглиблював ще факт, що перед кількома днями трьох замаскованих напало на залізничну станцію, яка була на віддалі від сотні на 70-80 м. і під загрозою пістолі загарбали кілька десятирічників. Отже, видно було, що в околиці є якісь небезпечні люди, які можуть зважитися на всяке діло.

На перший плян моєї діяності зазнала конечність знайти місце, де Йозефка ходить на зустріч. Тому на другий день ранком пішов я знову в напрямі застави, а після біля хати Йозефки, скрутився на поля, де і зараз помітив сліди жіночого взуття на снігу. Прямуючи за ними, перейшов я залізничний насип і почав лізти під гору в напрямі лісу. Сліди, а радше вже стежка, була така помітна, що не важко було за ними йти.

За якісно 500 м. доходжу до ліса і тут починаю вже бути обережнішим. Пройшовши ще якісно 200 м лісом бачу здалека під корчами шалаш, на взір песічої буди, сплетений з галузей смереки. Обережно підходжу, підслухую, розглядаю далековидом, але нічого не вказує на наявність якісно живої істоти всередині. Іду під охороною дерев і підходжу до входової строни шалашу. Стверджую, що він є порожній.

Однак, дальший розслід всередині підтверджує мої підозріння. Знаходжу сліди мужського військового взуття і недокурки словацьких цигарок. Знайти Йозефку зустрічається тут з одним або й більше чоловіками.

Захоплений своїм відкриттям, як дійсний Шерльок Гольмс, вертаю додому і будую вже плян діяння. Сьогодні ввечором візьму зі собою двох підстаршин, — втасманих іх в чому справа і будемо, очікувати в кущах, при дорозі, переході Йозефки, а опісля зробимо несподіваний наступ на шалаш.

Для цієї цілі взяв я три білі уніформи, щоби бути непомітним на снігу, сброявши машиновими пістолетами, ручними гранатами, звичайними пістолетами та електричними лямпочками, повідомив я команданта застави, що як почую з цього боку ліса якісь стріли, щоби не бентежився, бо ми саме йдемо там сьогодні ввечором на розвідку.

О вісімнадцятій годині ми вирушили окружною дорогою і зайняли становище за корчами, вже під лісом, щоби мати перед собою шлях, яким буде йти правдоподібно Йозефка. Очікування біля шалашу було не вигідним, бо наперед міг прийти один на розвідку, а інші залишивши ззаду, могли б ще в пору втекти. Отже найкраще

було їх заскочити, коли будуть всі разом в шалаші.

Ніч була гарна, місячна, морозна. Час тягнеться, а тут нічого не видно. Щойно десь коло 21 години помітили всі відразу дівочу постать Йозефки, що скорим кроком, так ніби нічого не боячись, прямує до лісу. Ми слідкуємо за нею аж в темноту лісу і по якихось 10 хвилинах, починаємо обережно підсуватися вперед. Застосовуємо всі можливі, модерні штуки підходу до ворога і зупиняємося у віддалі коло 50 м. від шалашу. Тут залишаю одного з підстаршин для забезпечення, другий мав зайняти таке саме становище з того боку шалашу, а я творив ударну групу і мав несподіваною появою захопити всіх присутніх. Для того, я ще мусів обережно підсунутися якісно 50 м. Дуже тяжко це проходило, а й серце билось чомусь, як великовідній дзвін.

З віддалі коло 20 м. пильно наслухую і розрізняю шепті мужських та жіночих голосів. Бачу з їх сторони немає ніякого забезпечення, видно, почиваються тут дуже певно і не передчувають, що небезпека вже так близько. Тепер вже треба швидко діяти. Ще кілька метрів повзу, а далі встаю і з боку підскакую до входу шалашу.

— Руки вверх! Не рухатися! — наказую по словацьки, рівночасно освілюючи нутро лямпочкою. Бліском поглядаю ситуацію і стверджую, що тільки наказ не рухатися найшов послух. Натомість, «руки вверх» ніхто не виконав, бо в даному моменті це було і ніяк можливим, так сильно були помішані Йозефу з «флянки» захищає мужчина в стрілецькій уніформі і я присвітивши добре в лиці — німію.

— Петре. А ви тут що робите? — питую.

— Та хіба ви самі не бачите, — звучить спокійна відповідь.

Немаю що відповісти, бо справді все бачу, як на долоні...

Гашу світло — та роздумую, як то такий Петро, перша «оферма» в цілій сотні або і курені, який в послидньому часі заавансував на «старшого помічника молодшого кухаря» т. з. тільки носив воду та мив кітли, бо розпалити під кухнею вже ніяк не зумів — вмів розкохати в собі красуню Йозефку, побудувати гніздечко любові далеко в лісі, неспостережено щоденно втікати, на стрічку без дозволу і ніхто його дотепер не переловив!

Зеленим світлом даю умовний знак моїм товаришам і вони підходять ближче. Я висуваюсь з шалашу, нічого ім не кажу і впускаю їх до середини. Вони освітівши житло — та кож заніміли, а один з них, щоби бути певним, почав щіпати рукою Петра, чи це не який привид.

Бачу, що наша справа скінчена та можемо спокійно піти, але на всякий випадок кидаю питання:

— Петре, а ви підете з нами?

Вертаємося в трьох додому та вирішуємо про цей випадок нікому не говорити, щоб бідного Петра не посадили в «паку», та однодумно стверджуємо, що він таки не дурний.

Ю. Тис (Аргентина)

Польовий Запасний Курінь під Бродами

Польовий Запасний Курінь вивантажився з вагонів на станції у містечку Красне якраз на св. Івана, 7 липня 1944 р. Назва містечка була тоді дещою різної роду парадоксом: нас привітали свіжі руїни залишичної станції і по-розвалювані хати міста. Цієї ночі большевики збомбили саме з літаків станцію і поруйновані мури курили в ранішній імлі димом. В повітрі заносило спалениною. У мрячне небо стирчали з відкритого вантажного вагону обгорілі дула 4-цивкового зенітного кулемета. Кілька вагонів лежало біля рейок, а порозкидувані речі вказували на те, що тут ще недавно був якийсь військовий відділ.

Так прийняла нас наша земля, до якої ми всі праґнули, щасливі, що покинули врешті нікому нелюбий терен рекрутського вишколу на чужині.

У склад нашої 3-ї сотні входила група колишніх старшин різних армій; вони мали пройти скорочений вишкіл та перейти до бойових частин. До закінчення курсу недоставало нам ще декілька днів. Його ми мали закінчити вже під Бродами.

Негайно після вивантаження курінь вимарщував на місце свого посту. Це були села, яких 7-15 кілометрів від Красного. Ми йшли обезпечуваним маршем, большевицькі літаки кружляли над нами, але залишали нас у спокої. Сотня враз із приділенним старшинським курсом зайняла село Дунів, яких 12 кілометрів від Красного і близько 8 кілометрів від шосе Буськ-Львів. Наша чета закватиравала в клуні на краю села і життя поплило, як досі. Встановлення вартова служба, вправи, обід, знову вправи і довгі вечірні розмови. Вояки знайшли скоро контакт із відділами УПА, що стояли по лісах і згодом заходили в село, відвідували нас, а хлопці обдаровували їх чим могли. Вже незабаром виявилось, що в сотні забражло коців, і то щонайменше половина нормального стану. Ніхто не вмів дорахуватися амуніції та іншого військового приладдя й виряду.

За декілька днів побути на рідній землі наможилося теж чимало хворих, головно на ноги й інші важкорозтіснальні недуги. Вояки бо мали вже досить постійно тих самих вправ, старалися про звільнення від щоденної служби та нетерпляче ждали приділення до частин. Нецикаво стало ходити на вправи і нецикаво стало хворіти.

Врешті нас повідомлено, що курс закінчений. Ми мали здати зброю до магазину куреня та передати військові книжечки щоб туди вписано наш вишкіл і місце нового призначення. Цих декілька днів усі байдукували, відвідували сотні по близьких селах, гаяли час на розмовах із селянами, з людьми, що говорили про себе, ніби то вони з УПА. Ми вже навчилися розрізнювати справжніх упівців і тих «язичників», як ми їх називали.

Відколи ми приїхали під Броди, постійно чули відгомін артилерійського бою від сторони, кудою проходив фронт. 11 липня рознеслася поголоска, що большевики приготовлюють

офенсиву. Вони збирають величезні сили і слід сподіватися наступів уже в найближчому часі. Ці вістки принесли вояки УПА, що мали зв'язки із своїми по другій стороні фронтової лінії, а згодом теж і військова розвідка.

15 липня прийшли перші призначення для лікарів. Того самого вечора вони від'їхали військовими підводами. Всі, що залишилися, відпроваджували їх заздрісними поглядами. Коли підводи зникли серед лісів, я пішов до штабу куреня довідатися, чи немає призначень. Для нас не було нічого.

Другого дня приїхали жінки декого з вояків. Це була такі подія в нашому монотонному житті. Ми зацікавлено слухали оповідань про життя у Львові, Перемишлі й Станиславові. А під вечір я знову пішов до штабу.

В штабі помітно було сильне піднервування. З дивізійним штабом не було сполучки, і я довідався, що положення неясне, мабуть, важке. Коли вертався селом, звернув увагу на те, що вогонь артилерії наблизився та поширився своїм засягом на обріях. Пізнім вечером видні були заграви, червоні відблиски вибухів і гомін боїв з-переду, з-права і з-ліва. Наша група колишніх старшин стала радитися, що нам робити. Вирішено зажадати зброї. Я пішов щераз до штабу і там обіцяли видати нам машинову зброю, рушниці й амуніцію зарах досвіта.

Вночі большевики обкідали нас бомбами. Налети повторювалися. Десь горіли хати, з довколишніх лісів вистрілювали червоні ракети, значення яких ми не знали, але догадувалися.

Ніч проминула скоро. Над ранком почулися крісові постріли з лісів і від сторони села. На дорозі гнав запряженими до сільського воза кіньми німецький вояк. З розгону він заїхав в рів і ми використали цю нагоду: помогли його витягти й посадили на віз жінок, що були у нас із відвідними. Вони поїхали на шосе Буськ-Львів.

Тепер старшинський курс виглядав наче юрба дурнів: стояли без зброї й не могли рішитися, що робити. Врешті хтось запропонував сідати. Ми посадили під стодолою, ламали хліб і пили каву. З ліса від сторони Красного вийшли в розстрільні вояки: у вранішній мряці ледви-ледви можна було розпізнати їхні постаті.

— Це вправи «вермахту», — сказав стрічний німецький вояк. Але в тій такі хвилині від сторони села почулися гарматні вистріли та сильний вогонь машинової зброї. Ми не докінчили сідання. Стало ясно, що розстрільна із лісу це не «вправи», а таки большевики.

Ми бігом кинулися на дорогу. По-

ри нас промайнуло авто, в якому сидів командир куреня, німець Кляйнов.

— Аллярм! — крикнув він до нас і помчав на шосе Буськ-Львів.

Ми побігли туди. За собою лишили цю розстрільну, а праворуч село. Там стелилися дими пожарів, цокотіли кулемети, гуркотіли танки. Із села вийшла сотня, що там була заквартирена, І їшла рідкими хвилями теж у тому напрямку, що й ми. Вояки не стріляли: не було чим. Тільки гарматні вибухи артилерійських гранат із танків і строчання большевицьких кулеметів супроводжали нас без перерви.

Пройшовши долину, ми вийшли на горб, що тягнувся вздовж шляху: до нього було ще мабуть, один-два кілометри. На горбі зайняли становища якісі німецькі відділи; їхній командир, побачивши нас без зброї, тільки махнув рукою. І ми пішли далі. Село лежало, як на долоні. Ніяких нових відділів, що опускали б село не було видно. Із сотні прийшла заледви половина. Інших заскочили большевики так, що вони не могли вже боронитися: були неодягнені і неготові до бою. Тих, що попали в полон, большевики поприв'язували дротами спереду своїх танків і так просувалися вперед. Де-хто прийшов до нас пізніше ще. Перша сотня, що стояла в лісі біля шоси, звела бій і почала відворот в порядку, без більших втрат.

Ми вийшли на шосе Буськ-Львів. Там ішов безладний відворот німецьких частин. Тікали порожні вантажні авта, ще інші переповнені вщерть вояками, тікали якісі кінні частини, — все те вже під обстрілом большевиків. Від сторони Буська і Жовтанець чути було бої; в селі, де ми квартирували, горіли хати. Село лежало в долині й добре видно було ворожі танки й вояків. Ми затримали силою порожнє вантажне авто, погрожуючи шоферахів-німцеві пістолем, і рушили в сторону Яричева. Там на скрещенні доріг якісь німецький відділ організував оборонну лінію, але внедовзі його командир наказав відворот в сторону Львова.

Від вояків, що врятувалися, і опісля ще у Львові, ми довідалися, що Польовий Запасний Курінь потрап якраз у кілці двох рамен большевицького оточення. Одна щока тих кілців цієї пам'ятної ночі була в Красному, друга ж в Буську. Ця остання застягла в боях із якоюсь частиною нашої дивізії та з відділом УПА біля Жовтанець. Це й дало нам змогу дійти до вільної ще короткий час шосе Буськ-Львів. Друга ж щока тих оточувальних кілців вийшла вночі із Красного і раннім ранком заскочила нас в сели.

Слід висловити признання тим німецьким інструкторам, що доклали всіх сил, щоб із нас, немолодих уже людей, зробити фізично тугих вояків. Наш марш, чи радше втеча, від клуні до шоси був справді рекордовий. Перед вами саме ті поміж нами, що «хворіли на ноги», і серед них — автор цих рядків.

Л. Рихтицький (Німеччина)
хор. 1 УД

Друга Світова Війна

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТЕАТР ОПЕРАЦІЙ

Події, що ввійшли в історію світу під загальною назвою 2-ої світової війни, до сьогодні далеко ще не висписані і надто мало описані, щоб про них можна було сказати останнє слово. Однак з перспективи минулих років можна вже тепер кинути жмуток світла на ці події і провести аналіз причин і наслідків тимбльше, що коли наслідки ставали скоро відомі широкому загалові, то причини якраз ще й сьогодні викликають дискусії і сумніви.

Суперники й сили

Друга світова війна була логічним наслідком досить дового і в своїх розмірах гігантського процесу, що відбувався між обома війнами і свій початок взяв тоді, коли французи обманули німецькі сподівання на американську великородинність Вільсона і, хоч завіщення зброй з 11. листопаду 1918 р. було прийняте на корисні для Німеччини умовах, при підписанні версальського договору їх закинено, а договір, що мав стати підставою тривого миру, став якраз навпаки джерелом і причинною цілої низки поважних конфліктів. Німеччина мріяла про відплату і статті версайського договору стали зворотними пунктами розвитку німецької сили. Йдучи до влади і пізніше до величі Третього Райху, Адольф Гітлер топтав ці договірні статті, а це і на внутрішньому і на зовнішньому політичному ринку підносило престіж і повагу Німеччини. При тому, багато голов в Європі були переконані, про слухність його справи, бо неслухність версайського договору була надто яскрава. Але крім німецької відплати перед Європою виринула ще нова проблема: Німеччина прийшла до переконання, що без власних колоній, вона не втримає свого великороджавного становища; колонії ж ці вона може здобути за даних умов — тільки на Сході Європи. Схід став чинником, що почав керувати політикою Німеччини, точніше Гітлера. На Сході були простори, на думку німців, придатні на їхні колонії. Вийшовши з того заłożення, Гітлер рішівся цей «лебенсрайм» для Німеччини здобути і за нею закріпити.

Друга європейська сила — Англія — була зацікавлена тільки і тільки у втриманні існуючого стану, бо її політика, від сторіч спрямована на рівновагу сил в Європі, не могла стерпіти порушення цієї рівноваги будь-ким. Зріст Німеччини у силу автомата примусив Англію зайняти вороже становище. Тільки про одне заснула Англію під цю пору, в Європі зростала не тільки німецька сила, але й сила Москви і Німеччина рівноважила цю силу. Наслідок сьогодні всім відомий: знищивши Німеччину, Англія сама допомогла Советам стати загрозою Європи і світу.

Англійська політика Чемберлена не доглянула на обрії Європи червоного ворога і не доглянув його Й Черчіл з

Рузельтом разом, домагаючись безумовної капітуляції Німеччини.

Третя європейська сила — Франція, хоч із першої світової війни вийшла переможцем, то її політика супроти Німеччини (окупація Рурщини) як теж внутрішній розлад («Людовий Фронт») довели її до стану політичної апатії і її населення до морального розброяння. І це в сусідстві відмолодженої по тутори Третього Райху!

А на сході Європи зростав на силах большевицько-тоталітарний СССР Країна, про яку думки на Заході були поділені: Еріо бачив у ній силу і багатство, Жід розчарувався, а Гітлер не щадив її своїх гострих заваг.

П'ята європейська сила — Італія — вичерпана абесинською кампанією пильнувала своїх інтересів на Середземному морі та у Східній Африці; її антагонізм з Англією примушував її останню укріплювати Мальту й Гібралтар.

30. січня 1933 р. прийшов до влади в Німеччині Адольф Гітлер, покликаний маршалом Гінденбургом на основі виборів до Райхстагу. 16. березня 1935, два роки пізніше, Гітлер впровадив у Німеччині обов'язкову військову службу, вступереч постановам версайського договору.

Ще через рік, 7. березня 1936 р. німецькі війська зайняли Райнланд. 13 березня 38 року прилучено Австрію до Райху і Гітлер відбув тріумфальний в'їзд до Відня, майже без жодної особистої охорони! У жовтні цього ж року Німеччина забрала Чехословаччині Судети а в березні наступного року цілу Чехію. 21 березня 1939 року стало ясно, що без війни не обійтися: Гітлер вилив відро холодної води на розгарячу прилученням Заользя Польшу, домагаючись прилучення Данцигу до Райху та створення безпосереднього оточення через польський «коридор» до Східньої Прусії. Кости впали. Польща стала збройтись і мобілізуватись, Німеччина посилила робити те саме. Врешті Гітлер договором із Москвою, забезпечив собі однофронтову війну, надіючись після негайного розбиття Польщі — що для нього не було зовсім сумнівне — мати розв'язані руки для евентуальної війни на Заході. Гітлер не вірив, що Англія почне війну із за Польщі. Але Чемберлен дав Польщі гарантію її кордонів. Ген. Фуллер пише у своїй книзі «Друга світова війна 39-45», що один відомий американський журналіст сказав йому на те таке: «Я думаю, що Ваш прем'єр зробив найбільшу помилку в вашій історії від часу стемп-акту. Ясна річ, що гарантувати можна й фабрику динаміту, доки вона керована розумними людьми. Але гарантувати фабрику по берегах наповнених божевільними — це рисковно...»

Польська кампанія

На світанку, 1. вересня 1939 року на польських західних кордонах вперше заревли гармати. В годині 4.40 вранці на Польщу налетіла хвиля по-

вітряних атак обох німецьких повітряних фльот: 1 і 4. Перша оперувала із Східної Прусії та Помор'я, четверта із Шлезвіга та Словаччини. Ціллю цієї атаки було вибрати безумовну перевагу в повітря, що вповні вдалось. Ок. 500 польських літаків різного типу й віку було знищено у повітря або здебільша на землі. Зараз же німецькі літаки перебрали нову роль: бомблання ліній зв'язку (за винятком стратегічних мостів) та допомогу маршуєчним колонам танків та змоторизованої піхоти.

Німецькою армією командував ген. Бравхіч. Німці були поділені на дві групи: північну і південну; їхнє розташування розділювало річка Нотець. Північною, що складалась з третьої і четвертої армії, командував фон Бок, південною, що складалась з трьох армій, 8, 10 і 14, командував фон Рундштедт. В основному завдання німецьких армій зводилося до того, щоб прорвавшися у Польщу з північного заходу й південного сходу (також з півночі з Прусії і з півдня Словаччини) зігнати польські військові маси, в силі ок. 1,7 мільйонів людей, в околиці Варшави, в коліно Висли, і там замкнути і знищити.

Польська військова верхівка, що, за словами ген. Фуллера, думала ще категоріями кавалерійських патруль та темпів війни 1914-18 років і жила спогадами Пілсудського про бої його Легіонів, стала зовсім безпорадна сутичкою нагальності, швидкості та сили німецького удару. Зокрема техніка співпраці німецьких повітряних та наземних танкових сил заскочила польляків так, що вони навіть не пробували її щонебудь протиставити — крім живої сили своєї піхоти. Наслідки були катастрофальні. Вже 5 вересня ліве крило німецької 3. армії під командою фон Кюхлера перейшло річку Нарву біля Ломжі і зімкнуло фронт своїм правим крилом із лівою флангою 4. армії під командуванням ген. фон Клюге.

Помор'я прочищено, Польщу відтято від Балтики; польська фльота звела безуперечно бої і, за винятком двох кораблів, що продерлись до Англії, була знищена або заблькована. 8. армія підійшла під Лодзь а танки ген. Гудеріана зайняли Кельце і Пйотркуф. 10. армія зайняла і прочистила Шлезьк а 14. армія окружила Краків.

Німцям везло скоріше, як вони плянували і то при мінімальних власних втратах.

В дальшому поході німецькі армії дійшли до Сяну і всі польські війська, що відступали з півночі і з північного заходу, замкнено в районі Кутна. Тиждень пізніше вони піддалися.

Того самого дня кордон Польщі перейшли советські війська, без формального виповідження війни. Ішли «визволяти» єдинокровних братів».

Як комусь ще було неясно, як це визволення мало виглядати, то наведено цікаве місце із «Ерік офф зе вор», I, IX-XI. 1939, стор. 349-350, автор Сер Рональд Сторрс: «Дня 8 листопада вивезено 150 польських старшин на вантажних автках із Львова. Три мілі за Єльсюрою транспорт затримався і старшинам наказано стати в одній лаві фронтом до малої річки. Відділ

Я. Войтович (Німеччина)
хор. 1 УД

Через просмік Аспангу

Усім членам нашої Дивізії добре дався був в знаки марш із Словаччини на Югославію в зимові місяці з початком 1945 року. Всі знаємо його горя й його приемні хвилини; тих останніх, щоправда, було дуже мало у тій нашій мініатюрній Одисеї. Сьогодні можемо об'єктивно, ніраз не скліблюючи собі, сказати, що це був справді чималий успіх для піхотної частини перейти в такому короткому часі крізь цей, ніраз нелегкий терен, не втрачаючи при тому ні трохи боєздатності одиниці. Ба навпаки, ми набули тоді немало практичного досвіду і після того маршу стали ще загартованішою й спаянішою частиною, ніж передше.

Тут хочемо нащтрихувати одну невеличну частину того своєрідного зимового маршу відперек здорового та-ки шматка Європи, хочемо описати переход 2-ої маршової групи, в склад якої ходили 31-ий полк grenadiirів, Курінь фюзилірів і Курінь піонірів, через просмік Аспангу з Земмерінських горах в Австрії. 1-ша маршова група Дивізії, т. зв. головна, у складі якої маршиували 29-ий і 30-ий полки grenadiirів, 14-ий артилерійський полк і частини постачання, мала куди легшу дорогу маршу, що вела долами, оминаючи більші теренові перешкоди. Дивізіон зенітної артилерії й Дивізіон претитанкової оборони, як теж деякі частини постачання і передові команди всіх частин, що мали підготовити квартири для своїх одиниць, завантажились в Жіліні в зализничний ешелон, що відійшов у напрямі на Марбург. Наші 2-ій маршової групі визначено саме найважчий маршрут ще й через те, що перед нами було тактичне завдання — охороняти перемарш всієї Дивізії від сторони загроженої східної фланки. Саме в тому часі сильні большевицькі з'єднан-

ГПУ із шістьома кулеметами постріляв їх всіх...

Того самого дня, 17 вересня, американський воєнний кореспондент Уїллем Л. Шірер записав в своєму «Берлінському щоденнику», 1941, стор. 171: «весь день в дорозі через Помор'я і «коридор» видно колони німецьких моторизованих частин, що вертаються із Польщі»...

Війна була закінчена. Варшава трималася до 27 вересня. Цього дня попрохав командант перемир'я. 30 вересня 120 000 вояків і старшин залишили місто і склали зброю. Польський уряд ще раніше втік до Румунії.

До полону взяли німці 694 000 поляків, здобули 1200 гармат та 800 літаків, частинно знищених, при власних втрачах: 10 000 вбитих, 30 000 ранених і 3 500 пропалих без вісти. За таку малу ціну перестала існувати польська держава, що у 1918 році, сама ще не ставши добре на ноги, кинулась на Галичину й Волинь, переводила пакифікації і арештування, зловживан-

ня, здобувши Будапешт, опанували південно-західну Мадярщину, сягаючи своїми передніми танковими відділами аж до Плятенського озера.

Найтяжча частина нашого маршу і був перемарш через гори Земмерінгу, а його завершенням перехід просміку Аспанг — на висоті понад тисячу метрів над морським рівнем.

Наши 31-ий полк підійшов під просмік у вечірніх годинах в суботу, 27 лютого. День перед тим просміком перейшов Курінь фюзилірів. Кілька-надцять кілометрів позаду нас маршивав Курінь піонірів.

Був прекрасний зимовий вечір. Заходяче сонце рубінами червонило покриті вічним снігом верхи гір. В непорушному спокої дримали старі смреки й сосни, прикриті, пухким, сніжносіливим кожухом. Вузькою гірською серпентиною винувся під гору довгий вуж людей і возів.

Час до часу заірже кінь — вірний друг вояка. В польових кухонь снується прямим струмком в погідне небо синій дим, чистий, як вояцька мо-

В. Гоцький (Англія)

ПРО „МЕЦЬО“ ФУТБОЛ І ДИВІЗІЮ

(Розповідь В. Лесюка)

— Питаєте, чи довго «копаю»? Та ж я на спортивній площі ніби й виховався. «Пролом» станиславівський ставив мене на ноги, аж поки я не почав грati в першій команді. Це було в 1936 році. А потім червоні не дали мені теж дома сидіти. Я грав знову у «Спартаку», аж поки на весні 1941 р. мене не забрали до київського «Динамо». В «Динамі» я не награвся, але трохи підівчився, бо тренінги були важкі, неначе у професійній дружині.

А під німцями грав я знову у стани-

ні і акти разючої несправедливості во ім'я «монархів».

Об'єктивні причини польської програної, як помінини політичну сторінку справи: перестаріле озброєння військ, практичний брак панцирної зброй, недостатнє летунство, брак спеціального виряду — все те, якщо мова про техніку. Нездібність польського генерального штабу, його незнання модерної тактики та стратегії, брак всякої співпраці між поодинокими родами зброї, брак активності та ініціативи в поодиноких вищих старшин — це друга причина.

I заперечення всього того по німецькому боці: себто знаменитий виряд, першорядний підстаршина та нижчий старшина, розумний генеральний штаб і перш за все зразкова співпраця всіх родів зброї — запевнили Німеччині перемогу, що приголомшила ввесь світ свою скорістю та виконанням. «Бліц-край» у Польщі отправдав себе повністю. Дотовір із Москвою забезпечував Гітлерові плечі і він міг тепер всеціло присвятитись проблемі Заходу.

литва з подякою за прожитий ще один день. Під стрілецькими ногами скрипить сніг. Мороз щипає вуха і боляче вертить у носі.

Дорога дедалі стрімкіше пнететься вгору. Луком зігнулися кінські хребти. Сховуються зле підкuti копита. Стрільці пілчми «підбічовують» кожен віз. Клуби білявої пари підносяться понад усією валкою: над кіньми й людьми.

Хрипко сопуть відпорсуючи помучені коні. Стрільці, не зважаючи на щипкий холод, розщіплюють тісні ковніри зеленкуватих плащів.

Кілька годин змагаються коні й люди із природою. Врешті дорога ширшає, підйом лагідні. Полк перейшов через просмік. Зі стрілецьких грудей зривається мельодійне, бадьоре маршове «Ой, видно село-о-о...» Несеться далеко верхами й відбивається тисячним відгомоном по верхів'ях Земмерінту.

Задоволено порскають коні. Перед нами за яких кількасот метрів дрімає чепурненське містечко. Аспанг. Романтичні, розкинені по узгір'ях віллі. Чепурні курортні готелі.

А вузькою доріжкою маршують українські стрільці і склони гір віддають дзвінким радісним гомоном їхній бадьорий пісенний ритм.

славівськім «Черніку». А потім в Дивізії. А в полоні, то таки гратося «без віддиху». Ну, і тепер в Англії знову. Як самі знаєте — часом два, часом три мечі на тиждень треба було грati — розкажує популярний «Мецьо», хоча власне з Мецьом його ім'я нічого. спільніго і не має. Бо чи ж можна знайти якусь спільність поміж «Мецьом» і Володимиром Лесюком?

— То ви й тепер прасти? Як мені відомо, колишній сліфордський Український Футбольний Клуб перестав уже існувати...

— Так. УФК не існує, бо не було на місці достатньої кількості грачів, а гостелі йдуть до ліквідації. Але я без м'яча якось погано почиваюсь, ніби хворий. Тому граю далі. Тепер для місцевого англійського клубу, а часами іду до Брадфорду — помогати нашому «Дніпрові», — вияснює «Мецьо». Мене зацікавила згадка про футбол у Дивізії. Я власне мало коли й мало щочував про ці справи, тому користаю, що маю наочного свідка й розпитую його про ті справи. «Мецьо» радо розказує.

До Дивізії виїхав восени 1943. Прямо із Станиславова цілий транспорт спрямовано в Рурчину до містечка Саральген, де проходив свій вишкіл 4-ий поліційний полк. Жодних спортивних зайнять не було, тому у вільні хвилини колишні футbolісти із Станиславова, а було їх більше, тренували собі для розваги на площі вправ. З командуванням ніхто ними не поцікавився. Лише один чоловік, лейтенант Тісс (німець) часами приглядався їм, а

декілька разів тренував спільно з ними біг на площі. Йому, мабуть, треба завдачувати, що десь у грудні 1943 р., відбулися одинокі справжні змагання із командою французів у Саарбрюкен.

— То були справжні вояцькі змагання, — докладає Владко Ф., що теж був тоді там.

— Уявіть собі: на площі повно «цивілів», а кругом вояцька маса. Цілий полк. На площі вибігають висібки, елегантні, в новісеньких дресах і навіть білих рукавичках змагані із Саарбрюкеном, а за ними наша одинадцятка — пожалася, Боже, — в «комісійних» чеваках і поліційних светерах. Сама дрібнота. Така, як «Мецьо».

— То десь вас солідно «намішали»? — питала.

— Та властиво, то ми їх «мішали» і то зовсім легко. Тільки наша незігравність не дала нам циферного висліду, як пристало. Всього — 3:2.

— А хто ж там тоді грав із наших?

— Я всіх уже не пам'ятаю. Але то були головно станиславівці із «Черніка» або «Заграві», — Платків, Метлюх, Чаплинський, Драганчук, Солюк, Хомин, Бурдюк, Кравець, Копійчук, Стасина й я.

— А чому ви більше не грали? Прийшла заборона?

— Ні, але мій виїхали зараз після того мечу на фронт.

— Як, на фронт? В грудні 1943? — питала недовірливо.

— Власне не на фронт, але у фронтове запілля для виловлювання «партизанських отрядів». Це було в районі Радехова, Бродів, Збаражу. Там уже футболу не було. Потім нас долучили до Дивізії — в липні. З недобитками повернувся я з-під Бродів до Нойгаммеру.

— То там застали ви вже готову команду в 3-ому Вишкільному курені полк. Шрамма.

— Так. В «рекрутенто» зібралися була чесна компанія футболістів. Це були головно — Львів-Перемишль-Тернопіль. Вони щось там грали на піску, на босака. Та я про те мало знаю. Мене призначено до підстаршинської школи в Нойгаммері. Там футболістів не було жодних. Там я часом ганяв собі з м'ячем по площі. Раз мене застав при тому полк. Шрамм, що був тоді теж заступником командира запасного полку. Вилітав мене, де я грав, з яким я грав, і пішов.

З того часу мене брали часом грати. Та я грав лише двоє змагань у Нойгаммері: проти панцирної частини із Сагану (ми тоді програли) і проти лётунів з Нойгаммеру. Чув я, що тоді наші грали ще із Опельн, Бунцляв і мали грати з Бресляв. Це були самі військові команди — німецькі. Грати було погано, бо в комісняках та ще й не дуже пристосуваних. Але гралися і то не зле. Всього двоє змагань проґрано. Грали тоді: Світлик, Васильовський, Стеців, Поритко, Банах, Даща, Замірський і ще десято.

Після підстаршинської вишколу мене приділено до куреня полк. Шрамма, до групи футbolістів. Але на Словаччині і не було з ким грати та я не було багато часу. Бо я рекрутів треба було вишколювати і службу робити і на «айнзаци» лазити по горах. За

всю осінь грали ми всюго двоє змагань: проти Глінкової Гарди із Чадци, яку ми легко перемогли, і другий раз проти презентації штабу нашої Дивізії в Жіліні — на самий Новий Рік 1945. В репрезентації із знакомих давніх гратців зустрів я лише Менева із «Пролому». Решта самі невідомі мені люди. Розгромили ми їх на 16:3. На тому самому стадіоні, лише по другій стороні, грав тоді на льоду наш Бучацький і, здається, Дицьо — в барвах Жіліни проти Братіслави. Між цивільною публікою був наш «ас» — Леню Скоцень.

— То певно був ваш останній меч в мундирі?

— Та де там! Ще перед самісенькою капітуляцією, на наш Великдень, заграли ми проти мадярської залоги із Санкт-Маргаретен в Каринтії. Ми тоді стояли під Фелькермарктом. Мадярів ми тоді «намішали» на 12:1.

— А чому ви не грали із іншими частинами нашої Дивізії? Чи там не було грачів? Та ж у полоні показалось, що таких є досить.

— Грачі були, та не було кому зорганізувати і заопікуватися футбольистами. Одинокий запасний полк, чи краще його 3-ї Вишкільний курінь, втримав у себе футбольну команду до кінця. Чи були ще й по інших частинах якісні футбольні команди — мені нічого про те не відомо. Думаю, що ні, бо я не було часу займатися спортом, коли «друга» Дивізія ввесь час була в акції.

— А як було в полоні? Хто дав по-

чин до того, що футбол так гарно розвинувся? Чи не англійці були зацікавлені в тому?

— Англійці в жодному разі. Гарний розвиток можемо завдачувати в першу чергу приявності в сусідстві більшого числа полонених німців, що «від нічого робити» повторили багато й то зовсім добрих команд. Було з ким грати, була ривалізація, був запал.

А початків, то треба дошукуватись ще на болоті під Фельдкірхеном (перехodовий табір полонених під Клятенфуртом). Вже там можна було бачити день-вдень групу запаленців, що ганяли за футболом. В Беллярії, де всі вже зібралися разом і не було ніяких обов'язків, показалось, що полки гарматні та технічні розпоряджають добром футбольним людським матеріалом. Влаштовано зустріч. Органіатори — хор. Рубич, Припхан, Гумінілович. Після цих змагань, що стояли на доволі добром рівні, обраю репрезентативну одинадцятку, що — за малими змінами — грала до кінця. Це були: Гумінілович, д-р Мирошинченко, Збудовський (ворогарі), Медведчук, Голіаш (в обороні), Бойко, Стеців, Кутний (поміч), Лесюк, Поритко, Дущинський, Гірка, Федишин (напад). Хоч у тяжких умовах, але гралися тоді із запалом і жертвою. Завжди кількатачна публіка «додавала духа» й помогала здобувати точки. І ми не можемо соромитись. Во друге місце між німецькими дружинами — це теж непоганий успіх. Ось грамоти...

А Англія... — та годі вже!

Петро Поліщук (Німеччина)
хор. 1 УД

З Гайделягру до Мерхінгену

«Три! Чотири!»

«Бо війна війною...» лунало шостим «рінгом», сколихуючи холодне раннє повітря Гайделягру. Однадцять сотні йшла на зайняття в терен. Позолотивши природу, жовтень давав місце листопадові. «...Як не заб'є тебе осітра куля-а-а-а...»

Пройшли чотири місяці рекрутсько-го вишколу. Минув час великих змін і внутрішніх переворотів. З людини старалися зробити аморфну масу, щоб з неї опіля виліпити вояка. При кінці вишколу старалися вцілювати кожному почуття «індивідуеллес гандельн», якраз те, що на початку нещадно поборювано, як цивільну заразу. Тепер ми були в обрібці «індивідуеллес гандельн».

Вишкіл практично покінчився. Підстаршина призначував котогось воїка з ряду командиром групи, і цей мучився кільканадцять мінут, поки його не замінив другий. В майбутньому ми мали бути підстаршинами.

«Чоло-о-о стій!» Стали. Добре знані горби, вкриті вересом, і тернина, що очікували сьогоднішнього наступу. I, о диво! Наступу не було. Натомість підстаршини питалися в своїх групах, чим кожний хотів би бути в майбутньому.

«Артилерія! Піонери! З'язок!» Одна по одній падали відповіді.

Я не вибирав. Хотів залишитися при піхоті, одним «брилянтом» у «короні збройних сил». Зрештою минув той час, що на війні, як в кіно, найкращі місяці позаду. Яка ж різниця?

В неділю були «вибори». Вибрали нас на підстаршинський вишкіл. В тому часі повернулася з перевішишколу «стара война» і на їх місце посылали кандидатів «нової війни». На площі коло кухні зібралося біля тисячі кандидатів в кандидати. З нашого куреня вибирали насамперед до Ляуенбургу над Балтійським морем. Все проходило демократичним способом. Просто відчитали з листів від «A» до «M».

Тоді я розлучився зі своїм другом Чаком. Він на «M», а я на «P». (Ще той самий, що давав «гінлеген», як у когось односторій був в непорядку, хоч сам ніколи гузика не зашіпав). По обіді пішла решта — від «P» до кінця — кандидувати до Радольфцелю. Боденське озеро, Вільгельм Тель і Альпи. Добре, що не попав до Ляуенбургу, міркую собі. Прийшли ми і стали в хвості довжелезній трилаві. Ад'ютант прийшов, відчислив три сотки і контингент готовий. Ще остався в десяток пізніх Iванів, і я — Петро між ними.

Можемо вертатися до бараків, на сміх тих, що залишилися там відразу. Не хочеться йти. Чекаємо, що буде

далі. Ад'ютант провірє ще раз стан. Тут триста інфanterистів, там 60 артилеристів, а далі зв'язок, піонери. Провіривши одну шістьдесятку, ад'ютант тужнув: «Двох чоловіків до мене!»

— Ге! А, може, то робоча команда? — міркую.

Ніхто не рухається. «Двох до мене! Марш, марш!»

Це вже подіяло. Біжу, і гоночуся. «Хочеш до зв'язку?»

«Так є, пане поручнику.»

«Ставай в ряд!»

«Так є, пане поручнику!»

Стою. Коло мене видихує «марш, марш!» І. Балацький, якого ущасливлено бути останнім кандидатом на вишкіл зв'язку. Нав'язую зв'язок із сусідом.

«Куди ідеш?»

«Туди, що й ти.»

«А, куди ми ідемо?» Довідуюся, що в Мерхінгені буде вишкіл радистів і телефоністів. Потішаю себе, що хоч пропали Альпи, але радіо також «не з плota виламане».

В середу вантажимося у 2 вагони, на 6 коней або 40 людей. Місця вистане. В кожному вагоні стояла зализна пічка, і ми зараз провірili її справність, бо на дворі було холодно (в вагоні та-кож). Подорож до Мерхінгена тривала цілий тиждень. Іхали переважно ночами, щоб бува альянтське летунство не збомбило дивізійного зв'язку ще в началі. Днями стояли ми на бічних рейках, подалі від літаків і поблизу до кухні Червоного Хреста. Одного разу летунська тривога заскочила нас недалеко фабрики папіросок. По її відкликанні двох організаторів принесло два картони папіросок. На кожного тоді припала по вісім штук. Один з них обіцяв принести ще, хай тільки ніхто не йде просити, і зник. Просити ніхто не ходив, бо ми зараз від'їхали, «Згуба» наздогнала нас аж на другий день, поспішним поїздом, однаке вже без папіросок. Командант транспорту, хор. Гринь був добрий чоловік, і дуже вирозумілий. Ми також..., але попіроси міг драбуга таки привезти.

МЕРХІНГЕН

Мерхінген це маленьке містечко, чи може більшеньке село. В старих казармах, одігдичених по марокканцях, приміщувалася школа зв'язку.

Наш вишкіл почався чищенням кімнат і стиранням історичної пілюки, якої від марокканців, мабуть, ніхто не стирав. Місяць тому казарми світили ще пусткою. Наш т. зв. курс кандидатів на старшин і підстаршин був одним із перших мешканців школи.

Незабаром одначе школа заповнилася «добровільно» змобілізованими льстаринцями і альзатцями. Іх вишкіл проходив таким темпом, як еміграція з Німеччини до США в другій половині грудня 1951 р. Телефоністи — 6 тижнів, радисти — 8 тижнів і гайди на фронт.

Якщо хтось із нас думав, що піхотинський вишкіл не буде його переслідувати, був дуже розчарований. Двічі в тиждень ми вирушали в поле, щоб не забути «азбуки» вояка. Кожного разу ми «наступали». Я взагалі

Інж. М. Шарко (США)

Кадети США

Гордоці нації

Рік-річно одного дня на початку грудня вибігають під вигук одушевленої публіки на грище Вошінгтонського Грайффіт-Стадіону 22 високі, широкоплечі м'язисті юнаки в охоронних шоломах і товстих наколінниках та нараменниках.

На трибуні сидить звичайно президент США з дружиною, закутані в коці, в супроводі найвищих старшин армії і флоту. Тоді починаються завзяті змагання квіту молоді США — «емерікен футбол» *) — поміж школою кадетів армії із Вест-Пойнту та школою кадетів флоту із Аннаполісу.

Від часу останньої війни тільки раз вдалося було дружині флоту проламати серію перемог кадетів армії. Армія завжди мала дружину крачу з погляду фізичної будови, тактики та традиції. Вона уважалася колискою майбутніх хоробрих фронтових генералів. Генерал панцирної зброй Джордж

Паттон, Метт Ріджвей, Джеймз Ван Фліт, — усі вони придбали собі першу славу у дружині футболу в Вест-Пойнти.

Цього року армія «піде без води», якщо загалом зможе виступити. Колишня футбольна зірка, шеф штабу армії «Бліц-Джов» Коллінз мусів останнього тижня ствердити з затривоженням: «Дружина 1951 практично вигасла!» Причина: 90 кадетів військової академії Вест-Пойнту треба було звільнити через спроби обману при іспитах — важкий проступок проти

*) «Емерікен футбол» — це брутальний варіант гри «рагбі». Дозволені тут усі схвати, аби тільки відбрати від противника овальний шкуряний м'яч і занести, затягти, кинути чи колпунти його за ворожу лінію. Зважаючи на гостроту гри, часто зміняється увесь «тім» гравців так, що американські футбольні дружини мають нерідко до 60-ти гравчів.

не пригадую собі «відступу» в програмі навчання. Перед кожним наступом обговорювали положення. Тоді чотири балакав з підстаршинами, а ми покурювали. Кожне обговорення кінчалося словами «дайте їм». Це дайте виглядало так, що ми червоно-жовті від глини поверталися до казарм. Льотаринська земля знаменно надавалася до «давання нам»... Наступ ішов сплатку по ріллі, а коли сонце починало топити сніг, — по сіножаті, або навпаки. Около полуночі ми, «здобувши» тернину або Ідіотентюгель, де сидів «ворог» (там дуже часто ми зустрічали чотового), поверталися додому. Дуже заболочені ставали в середній ряд, щоб яке жіноче серце не зомліло.

Командир школи любив слухати наших пісень. З тієї причини ми мусіли випереджувати нераз кілька сотень, повертаючись зі вправ, щоб вспіти першими заспівати пісню, якої не глушили б німецькі. Ми співали улюблену пісню командира «Ми українські партізани»..., поки хтось не розкусив її змісту, і чотовий не зробив «демарш». Від того часу ми співали «Ми українські добровольці». Крім «давання нам», ми вчилися надавати й відбирати знаки Морзе. Це вже було інтелігентнє зайняття. Зате чоловік мав мороку, поки рука привикла вспівати за вухом. По двох місяцях деякі курсанти відбирали вже по 120 знаків на хвилину. Кому, як казали, слон на вухо наступив, той набирав інтересу до телефонів. Всі одначе мусили пройти курс телефоно-

і радіозв'язку. До «домашніх» зайняття належало ще й шифрування й оформлювання депеш. Пройшовши теорію, ми ходили в терен будувати телефонні лінії, або, засівши в «гаствавзі», «функували». Тепер кожний почувався вояком, а не гоненим рекрутам. Загальний плян порушили ще тільки свята. Ми вперше стрінулися з німецьким способом святкування. Для багатьох це було перше Різдво в війську.

Було новим і цікавим бачити десятки вояків, очі яких гляділи на ялинку і снували свої мрії, слухати рецитації при засвічуванні свічок. Це був латинський Свят-Вечір. Наш Свят-Вечір пройшов на карній муштрі, і різних апелях. А вночі була два рази летунська тривога.

Прийшов лютий. Ми готувалися до кінцевих іспитів. Навипередки будували телефонні лінії та навипередки звивали їх. Іншого дня ми сиділи при «бертах» і робили зв'язок. Працювали групами по шість чоловік. Двох при апаратах, двох шифрувало, і двох безробітних. Один з них був курієром, другий командиром групи. По двох годинах мінялися, щоб кожний набрав вправи. Обслуговування телефонів чи централь було приемніше і не тає галасливе, як обслуговування радіоапаратів.

Хоча при централі хтось постійно мусів сидіти, але це йому не перешкоджало романсувати з дочкою хазяїна. Гірше було, коли телефонна лінія була перервана. На це не було викрутів. Треба було направити. Все ж таки, як опіся виниклося, командирі більше любили телефонний зв'язок. Тут він міг взяти слухавку в руку і подати наказ не лише словом, але міг скріпити його відповідною «меліодією»...

Іспит склали всі, бо нікого не залишили повторювати. І коли лелеки поверталися з вирію, ми іхали до Нойгаммеру.

кодексу чести у цьому навчальному закладі.

Звіклий до скандалів загал Америки якстій зареагував на цю вістку. Він бо, хоча сьогодні вже настільки прозрів, що не уважає всіх політиків і поліцістів архангелами моралі, все ж непохитно вірити в незаплямовану мораль ідолізуваних кадетів Вест-Пойнту і активного старшинського складу своєї армії.

1818 року полк. Сілвеніюс Тейсер без надуми програв був 5 кадетів, бо ті домагалися звільнення їхнього ніби то надто строгого сотника. Від тоді за панував у Вест-Пойнти лад. 1922 року зладив командир школи кадетів Давглес Мек Артур зреформоване, заострене видання кодексу чести. Перше речення в ньому говорить: «Оберіхування, викривування й виминаючі відповіді... для прикриття власної вини й захистання справедливості — недопущенні!» Кадети зобов'язані зголосувати проступки своїх товаришів. Легші випадки караються судом чести кадетів, важчі провини розглядає управління школи й армії.

Один з-поміж звільнених кадетів, Едвард Стагура, член футбольної дружини, був здивований скандалом: «Під час футбольного сезону ми постійно завята тренуємо, можна ж хіба тоді піддатися спокусі дозролити собі якось зарадити із навчальним крамом?» Це було для Стагури й його товаришів доволі легко.

При іспитах поділяються чотири кляси академії на іспитові групи, що їх комісія переплитує одну по одній. Всім іспитованим групам того самого курсу ставляться однакові питання. Зовсім слабі під навчальним оглядом футболісти «перешварцовувалися» до окремих іспитованих груп.

В день іспиту футbolісти казали залишати собі в лятеринах карточки добре «підкутих фортугів» із повними питаннями й відповідями, визубрювали можливо скоро одне й друге та чвалали тоді в іспитову замію. Коли футbolістам вдалося пролізти із своїм обманом, то така ж практика прийнялася й серед других. Багато років ішло все добре. Футbolісти мали час на тренінги й високо несли спортивну честь військової академії. Аж врешті один «закапував»...

Вже чотири місяці перед скандалом розпочалось тихієм внутрішнє слідство. Ген.-майор Ірвінг, суперінтендант академії, подав висліди слідства до Вашингтону. Там тоді зібралася рада вислужених старшин армії під головуванням судді, Лернед Генд. Вирішено, що без уваги на те, які гіркі не були б наслідки, вимоги кодексу чести мусять бути дотримані, 90 кадетів, уже переведених у вищі кляси академії, мусили відійти.

Наступного ранку на таборовій дорозі журналісти зустріли трьох з-поміж обвинених. Ті стали зараз же дуже жалітися. Боб Блек, син головного тренера футbolістів, заявив, що багато більше ніж тих 90 обвинених з-поміж 2520 кадетів Вест-Пойнту було причасних при обмані. Іншим тому тільки обійшлося все гладко, бо вони при переслухуванні під присягою збрехали. Обвиненим заборонено повідомляти своїх батьків так, що ті довідалися про все аж із радіоповідом-

лень. Гарольд Локбейн, капітан футбольної дружини, почевонівши з люти, додав, що багатьох тільки тоді призналося до вини, коли їм у випадку відмови погрожувано відібраним громадських прав, обвиненням у кривоприсяганні й загрозою тюремної кари.

Вмішалися обурені батьки й зажадали судової військової процедури для своїх синів. Дирекція Вест-Пойнту заявила, що — згідно з регламентом армії — кадети, як «неповні офіцери», не мають права користуватися нею. Так то бідошні юнаки впали жертвою застарілого нелюдяногого регламенту — голосили батьки. Один з-поміж них заявив суперінтендантству, мовляв, життя цих молодих людей руйнується без будь-якого легального доказу.

І в Вашингтоні сенатори стали дошукуватися тепер вини не в юнаків, але в регламенті, кодексі чести і в божевільному футболі.

Представники армії опинилися притиснутими до стіни й пробували злагоднити справу. Прогнані кадети не отримали «релегацію кум інфамія», тільки «скромне» (ані похвальне, ані нечесне) звільнення, якого їм ніхто не витикає. Вони можуть далі служити в армії й навіть стати старшинами; їх тільки виключено з еліти Вест-Пойнту.

Ніраз не зразивши тим, батьки, сенатори й журналісти далі збиралося докази проти помилок поважної інституції в Вест-Пойнти. Представники армії не зможуть їх легко опрокинути. Багато дечого в цій «системі», з якої повиходили «провідниці індивідуальності» західного світу, вимагає «ремонту».

З-поміж 2520 кадетів, що при викритті скандалу в чотирьох курсах армії вивчаються на «вояків і державних мужів» на лад Маршала Й Айзенгауера, понад 2000 були вислані поза конкурсом сенаторами й відпоручниками до Конгресу. Кожному сенаторові й конгресменові прислуговує привілей пропонувати кожного року до Вест-Пойнту 4-ох «багатонаційних юнаків» (зчаста синів політичних і торговельних приятелів) із своєї виборчої округи. Деяка частина попадає туди на підставі добору з армії й надрядних військових шкіл. Решту ж становлять сини заслужених поляглих ветеранів і протегованці президента США.

Кадет це ані рядовик, ані старшина, аж поки після успішного покінчення курсів його не піднесуть до ступеня лейтенанта і враз із тим він не пічне своєї офіційної служби в армії.

В більшості американських університетів приймаються з-поміж кандидатів особливо дебелі, кремезно збудовані футбольні типи, навіть тоді, коли їх духові здібності не відповідають ставленям вимогам. Вони попадають у футбольну дружину, бо добре ім'я американського університету (і так воно річ мається і з Вест-Пойнтом) забезпечено аж тоді, коли він має славнозвісну футбольну дружину. Футбольних асів обожають товариші, підлітки і спортивні журналісти, а в доцентів вони завжди користуються «свободою бовванів і матолків».

При університетах так воно вже є,

що найкращі інститути на свою висококваліфіковану працю, нові будинки й навчальні засоби, як і на сплачування добрих професорів, бебуть гроши якраз із небувалих прибутків футбольної каси.

Вест-Пойнт очевидно не міг допустити — з уваги на своє добре імення, щоб інші університетські дружини загнали його в козачий ріг. Стало тому дедалі ще розвалковувати справу кодексу чести: останнім часом здавалося, ніби «армії» ложжалкували свого постішного рішення рятувати цей кодекс. Щоб рятувати науку футболу, ну і кодекс чести, у Вест-Пойнти була ще лише одна можливість: заборонити всі змагання університетських дружин. Це домагання висловив у Конгресі сенатор Фулбрайт і... дістав поважну підтримку.

«А що ж буде з тими, які вже як лейтенанти щойно в 1951 р. покінчили академію?» — запитували кадети свою дирекцію.

«Нічого» — відповів ген.-майор Ірвінг. «Про кожного, хто в такій почесній інституції Америки ціло дійшов свого старшинського патенту, приймається, що він свою карієру в армії розпочинає із «незаписаною сторінкою».

Советська стратегія

Наприкінці січня і в першій половині лютого цього року відбулися найбільші від закінчення війни зимові маневри Червоної Армії. При пересічній температурі 20 градусів нижче нуля. Маневрами проводив старий кавалерійський старшина, маршал С. К. Тимошенко. Сьогодні йому вже 56 років.

За підставу вправ прийнято, що в обмеженому терені маневрів оперує сильне військове з'єднання, зовсім ізольоване на своїх тилах і на своїх фланках. Клин змоторизованих і танкових дивізій вдаряв на великий маршовій швидкості в західному напрямку на принятого там ворога. Сам цей клин був забезпечений на всі сторони комбінованими розвідувальними частинами. Таке угруппування сил дівалося прирівняти до великого з'єднання морської флотилії, яку охороняють винищувачі й торпедувальники.

Серед західних військовиків прийнялася думка, що большевики хотять застосувати тактику фльотиль, тактику клясичного ведення морських воєн до ведення війни на суходолі. Неначе якусь велику фльотиллю кораблів Тимошенко у сьогорічних маневрах Червоної Армії розвивав свої частини з форми клина до фронтально-го (чолового) наступу, і опісля зводив їх знову в сильний панцирний п'ястук.

Оперативно Червона Армія сьогодні поділена на сім воєнних округів. Кожна з них матиме на випадок війни далекий діапазон автономні права. При тому советський генеральний штаб виходить із заłożення, що в майбутній війні на величезному просторі Східно-Середньої Європи може бути часове перерваній з'язок поміж окремими округами та групами в наслідок воєнних дій противника. Тоді отже командувачів цих нових воєнних округів справді можна порівняти із адміралами морських фльотиль, що не

Олекса Горбач (Німеччина)
хор. 1 УД

З передісторії совєтської «катюші»

До козирів советської артилерії в останній війні без сумніву належить відома «катюша».

Винахідником її був ген.-лейт. Андрій Костіков, що дістав за свій винахід 1941 р. «сталінську» нагороду в сумі 100.000 карб. Допомогали йому при тому ще інші советські конструктори: ген.-майор В. Арбаренков і полк. І. Гвай та В. Голковський. Жартівлива її назва пішла від героїчної популярної пісеньки «Катюша». Саму гармату військо після перших поразок у німецько-советській війні прийняло з одушевленням. Звали її ще «марія івановна». Як же ж у 1942 р. німці сконструювали на подібний лад свій «небельверфер», своєрідний варіант «катюші», в червоноармійців дістав він прізвище «ванюшка». Серед німців «катюша» була відома як «Сталінові органи» (Шталіноргель). У випадку «катюші» мавмо до діла із кільканадцятиудульною гарматою, що стріляла ракетними стрільними, звичайно сальвами.

Перші спроби з тією гарматою, на які запрошено й шефа британської військовової місії в Москві, ген. Мейзона Мек Фарляна, були зроблені вже після початку німецько-советської війни, в серпні 1941 р. у Смоленщині. Засікавлені в цільному вогні артилеристи зразу поставилися були дуже скептично до варгости цієї нової зброї. Заважила однаке думка, що така

стоять у тіснішому зв'язку із материком і в своїх диспозиціях і рішеннях завжди від непам'ятних часів були куди самостійніші, ніж командувачі сухопутних з'єднань.

Ще в жовтні 1945 року Тимошенко у своїх лекціях у Фрунзівській Академії Генерального Штабу накреслив свою теорію «великої виснажливої стратегії», передумовою якої Й було саме таке нове групування Червоної Армії. Так отже першою ціллю в майбутній війні буде недопустити до стабілізації і знерухомлення фронтової лінії. При можливій невдачі такого задуманого пролому слід застосувати еластичну тактику. В ніжному випадку не слід допускати до того, щоб стягти в одному місці фронтової лінії надто багато запасних частин і масу воєнного матеріялу, як воно мало місце в 1-ї світовій війні під Верденом. Успішний пролом можна використовувати тільки тактично. Ще заки противник знайде час стягнути свої частини до протиудару, треба від нього відв'язатися. В'язання частин на довший час на тому самому терені і на титих самих позиціях це хибне стратегічне мислення.

Все воно має за ціль ослабити й знищити ворожі наступи, втомити противника нервово й виснажити фізично й матеріально. І навпаки, ця стратегія не ставить собі за ціль здобувати вороже запілля.

Саме при сьогорічних зимових маневрах вперше стосовано цю нову стратегічну концепцію.

Подав Я. В.

нова таємнича «органна гармата» дуже піднесе бойового духа Червоної Армії; зрештою ж її значення власне не в цільному вогні, а в покриванні вогнем площинних цілів, а там не важна його цільність. Доречі, подібні міркування заважили і при спорі за конструкцію німецького «небельверфера»: краще більше продукувати якнайпростіших і навіть менше цільних ракет до нього, ніж піти на продукцію прещизнішої, цільнішої і отже дорожчої муніції.

Батерії «катюш» були приділювані як «Артилерія Резерви Головного Командування», у вирішних пунктах боїв полками, а то й дивізіями.

Таємниці нової гармати большевики берегли дуже завзято, поки в 1942 р. вона таки не впала в німецькі руки.

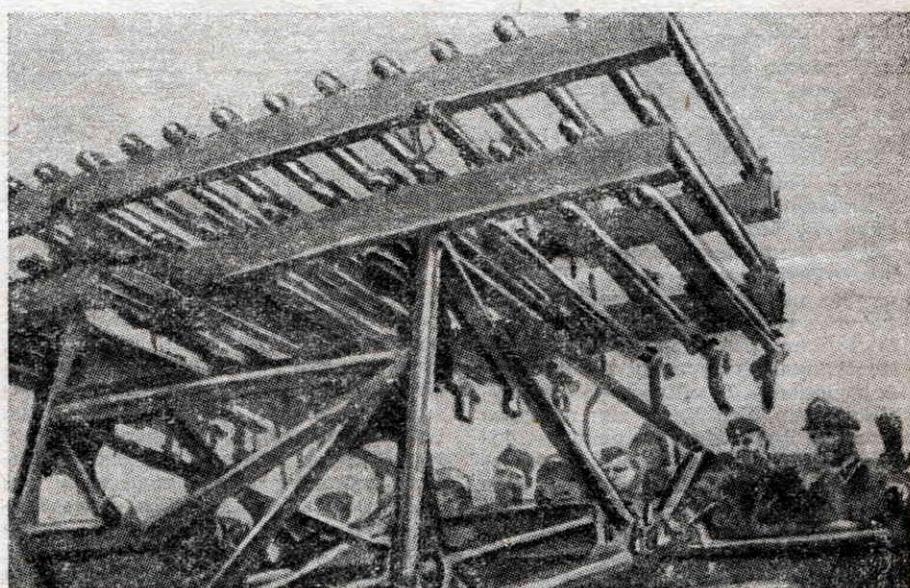
За будову нових гармат, як і за продукцію всієї муніції — отже за розбудову відповідного воєнного промислу — відповідальній перед міністерством збройних сил ССР — ген. Воронцов, генеральний інспектор артилерії. Його заходам і енергії завдячує ЧАрмія, що вже в 1942 році її артилерія мала подстатком стріліва, змонтовані гармати та гармати на самохідних ляфетах.

Ідея «катюші» в військовій техніці ні раз не новина. «Органна гармата», складена з багатьох дул, приміщених на одній ляфеті, а які могли стріляти всі одночасно сальвами, чи то окремими групами за допомогою одностайного пальника (ним міг бути навіть розсипаний при щільно стиснутих одна біля однієї замкових комор, стрільний порох) відома ще в середньовіччі, в 14 ст. Первісно 2-4 дула на одній підставі — звичайно задньозарядні (із виймальними при заряджанні зарядними коморами) стріляли олив'яними «кулями» й кусками заліза — болтами. Порох запалювано звичайно розпеченим дротом крізь відповідні отвори зверху зарядних комор. У нас у ко-

заньку добу таких декілька дул, установлених на одному підвізі й обслуговуваних одним гармащем, називано шмігітініцею. Ці примітивні гарматки незабаром поправлено: вже в 1387 р. в Вероні мали бути побудовані три велики «органні гармати», кожна із 144 малих бомбард (це назва типу гармат у тому часі), установлених у три верстви по 48 дул, а серед цих далі 4 групи по 12 цівок. Для заряджання таких 48 дул в одній верстві призначався один гармащ. Звичайно, верстви дул різнилися — для додідності при зарядженні, довжиною: долішня була найдовша, верхня найкоротша.

Пізніші удосконалення із 17 ст. вказують можливість різних бокових і висотних наставлень однієї верстви навіть, а яких тоді буває напр. 5 при 20 дулах. Бували теж «органи» з 64 дул, укладених по 8 у 8-х верствах; сгріяно з них сальвами по 8 стрілів із дул однієї верстви. На подібний лад були збудовані й т. зв. «смертні органи» із 7 дул, вкладених у круглу в'язку й обведених зверху спільною рурою, що на перший погляд нагадували одну гармату. Уся гармата оберталася тоді корбою довкола своєї осі і спеціальний пальник виталював тоді по черзі кожну цівку. Система ця нагадує отже своїм пляном новіші «картечні гармати», і барабанний револьвер. Карабер окремих дул усіх цих «органів» не переходив 20 мм, довжина ж цівки — 1-1,5 м.

З початком 18 ст. усі ці «органи» вийшли з ужитку, бо не відповідали тогочасному розвиткові артилерії. Їх єдине завдання — вистрілювати нараз на близьку віддалу більшу кількість малих стрілів — виконували уже куди краще кортечна гармата і картечний вистріл пушок і гаубиць. «Катюша» це застосування ідеї «органної гармати» до новочасної ракетної муніції, яка випирає сьогодні дотеперішню гранатну.

Одна з перших здо бутих німцями «катюш»

Третя світова війна...

Hi! Вона ще не почалась.., хоча вже ведеться, як запевняють сенатори і конгресмени у Вашингтоні. Але насправді, вона ще не ведеться. Ще не записано дати, від якої почнуть її рахувати — аж до капітуляції однієї із сторін. Ше світ із острархом приглядається подіям, що апокаліпсою котяться по ньому, ще тут і там вірють, що це тільки недобрий сон, що війни ніколи не буде, що вона не кончина, що її не треба... В інших же частинах світу її ждуть із нетерплячиною засудженого на смерть невинного чоловіка, її чекають як спасіння, її страхіть не лякаються, бо страхіття їхнього життя гірше за страх перед смертю в атомовому вогні.

Людство дрижить в очікуванні і в надіях, а час біжить нестримно вперед і день за днем нанизується на його тонкій нитці. Розвиток всіх подій вказує однак вже ясно не неминучість остаточної розправи між двома полюсами світової політики, світової енергії і світових непорозумінь.

*

У свідомості цієї неминучості український народ духовно озброюється, приготовлюючись у вирішній хвилині скинути вороже ярмо і на руїнах безприкладної тюрми народів вивоювати волю не тільки собі, але і своїм побратимам — поневоленим народам в союзі з ними.

Редакція «Вістей» хоче оцим дати змогу українським військовикам та всім зацікавленим висловитись на тему цієї майбутньої, III-ої світової війни. Із наступним числом відкрива-

ється окрема сторінка для цього питання:

ЯК Я УЯВЛЯЮ СОБІ III СВІТОВУ ВІЙНУ?

Кожний, хто захоче у цій справі забрати слово, повинен відповісти на такі, проектировані редакцією питання:

1. Чи III війна неминуча, необхідна?
2. Якщо так, то як і де вона почнеться?
3. Які держави й народи боротимуться по боці СССР, і які по стороні США?
4. Де розвинуться головні бойові дії: в Європі чи в Азії?
5. Чи і в якому маштабі буде вжита атомова зброя? І де?
6. Як розвинеться головні бойові дії: в Європі, в Азії, в Африці, на інших континентах?
7. Чи можлива большевицька висадка в Англії? А в США?
8. Як довго триматиме війна і як вона закінчиться?
9. Які повинні бути політичні цілі воюючих сторін?
10. Яку ролю відіграємо Україна і її населення у війні й після неї?
11. Яка роль припаде у цій війні поневоленим російським большевизмом народам?
12. Яку політику приймуть окремі ук-

пише нам д. Іван К. із Віндішбергердорфу:

«...Я хотів скласти Вам дуже ширу подяку за добродійність, що Ви вислали нам примірники «Вістей». Я хотів Вам також написати, що Ваші газети нашим людям сподобалися, тому, що дуже цікаві і можна з них дуже багато навчитися і новостей почути з військової справи... Ще раз дякую Вам, що не забули про нас у цьому таборі, де знаходимося...»

Радіємо, що наше друковане слово допомагає будити — хоча б шляхом відкликування до спільноти пережитого — почуття зв'язку з українською національною спільнотою у людей, що причалили у присілках серед чужого моря. Про таку службу у широкому маштабі — у формі надіслання хоча б прочитаних уже українських часописів і книжок до українських островів на Заході — повинні б подумати культурно-освітні відділи компетентних наших установ. Пам'ятаемо, як далеко потрафила цементувати німців у Львові поміж двома війнами надіслана даром із Німеччини прочитана вже, хоча б з-перед тижня, преса. Чому б не зорганізувати такої справи в нас? Почати таку акцію можна скромно — від нашої дивізійної громади: редакція «Вістей» радо перейме посередництво. Тих, хто бажали б прочитану пресу отримати, просимо зголосувати свої адреси, як теж і тих, що готові не викидати про-

райські політичні середовища на еміграції? Чи матимуть вплив на події на рідних землях?

13. Яку тактику стосуватимуть большевики? Яку — західні держави? Вище подані питання не вичерпують всієї величезної проблематики майбутньої війни. Вони мають послужити тільки скелетом, довкола якого кожен учасник анкети повинен будувати свою відповідь. Основна ціль анкети: розглянути питання III війни і, витягнути з нього відповідні висновки, дати поштові до певних студій цієї проблеми для кращого нашого приготування. Українська військова думка не може залишитись позаду інших. Питання III світової війни сьогодні розглядається всіма військовиками світу у всіх можливих нюансах. Тому теж редакція «Вістей» прохаче всіх українських військовиків, як теж інших зацікавлених цією проблемою осіб відгукутись на нашу анкету: її успіх тільки у широкому відгуці. Це даст змогу редакції зробити обширний огляд після закінчення анкети. Просимо не зволікати з відповіддю на наш зважлик! Кожен вояк, підстаршина і старшина запрощений взяти в нашій анкеті участь.

Зокрема просимо всіх тих, що вже студіями цього питання займались, подати свої думки до нього. Загал українського вояцтва у світі, загал національства чекає перебігу та вислідів анкети. Тому ще раз просимо Вас — поспішіть! Нехай Ваш голос теж появиться на сторінці, присвяченої анкеті про III світову війну!!

Пише нам друг К. Роман (теж «могильник»!), якого доля загнала в пошукуванні за працею до польської вартової сотні в Штуттгарті (Німеччина), з приводу надісланих йому кількох чисел наших «Вістей»:

«...Широ дякую за надіслання Вашого часопису... У вартівничій сотні, де я зараз перебуваю, є дещо кількість українців, яким Ваш «Календарець», багатий змістом і редакційний українською мовою буде справжньою атракцією.. Від українців вартівничої сотні в Е. прийміть побажання як найкращих успіхів у Ваших очинах»...

Сердечно дякуємо за побажання. Радіємо, що наш труд, наша служба дивізійній громаді на чужині, приносить розраду й нашим товаришам, що сьогодні у гранатових одностроїх і назовні ніби знову «на відшибі», знову призабуті. Радіємо, що ритм українських сердець під гранатовою близою однаковий із нашим, як і дев'ять років тому. Привіт Вам, Друзі, із замкненими устами!

Наши видання знайшли дорогу й до забитих дошками присілків у баварському лісі під чеським кордоном, де поселено багатьох дивізійників. Від імені гутка тамошніх «могильників»

читаних українських книжок і газет, але переслати їх на подані ім адреси.

Пише нам безіменний товариш з Англії, що його праця на Альбіонському остріві привела до шпиталю:

«...Моїм бажанням було б, щоб Ви крім галицького гербу положили наш герб вільної цілі України — тризуб. Буде Вам дивно чому (я є зі західних земель України), бо ж українці з інших частин України ставитимуться до того стримано. Не буду Вам того всього описувати.. Кінчу їй бажаю Вам повних успіхів у Вашій праці...»

Дорогий Друже! Ваши думки не відокремлені: і в голосі і посередньо доводилося нам іх чути і від дивізійників і недивізійників. Але те, що ми залишилися при «левикові», як комбатантській відзнакоці, зробили ми доцільно й продумано. За тризуб, як найвищу відзнаку, відзнаку національної суверенності боролися ми, бувши ще в складі німецької армії. Якщо тепер задоволились скромним значком, то хотіли тим підкреслити, що уважаємо себе тільки однією з частин українських збройних сил і не посягаємо по якесь виключне становище серед них (а й таке нам закидують!). Є багато таких армійських систем, де кожна земля має «свое», регіональне з'єднання. Здорова ривалізація поміж такими частинами (що теж ні раз не бояться носити своїх региональних відзнак) за першість дуже себе оправдує. Така

Кожному слово

У відділі «Кожному — слово» міститься додати — листи наших читачів, які стосуються актуальних для нас тем. Матеріал, поміщений в цьому відділі, не завжди мусить бути виявом поглядів Редакції «Вістей», і міститиметься порядком дискусії.

ЩЕ ДО СПРАВИ ОХОРОНІ НАШИХ МОГИЛ В АВСТРІЇ

У доповненні до звернення предствника Братства на Австрію, п. В. Яворського, з останнього числа «Вістей» хочу вказати на статтєйку-репортаж із «Української Трибуни» з «перед трьох років, яку вважаю, що не від речі було б передрукувати в «Вістях». Вона розповідає про те, як виглядають могили наших друзів в околицях Гляйхенбергу й Стадену. Стільки пам'яти по наших друзьях, що впали під Фельдбахом. А говорять у нас багато про культ поляглих і ми теж по традиції декламуємо не одне. Питаємо, що було зроблено, щоб не зблідли й ті інші прізвища на березових хрестах під Гнасом? Нічого, або майже нічого. А до того обов'язані і ті наші товариши з Грацу, і ті, що в Англії, США, чи Австралії. До того ж клічути їх поляглі друзів і їх рідні. Це зрештою загальнouкрайнська справа.

Наши друзі-дивізійники в Грацу повинні зайнятися впорядкуванням залишених могил: створити відповідний комітет, що поробив би заходи перед компетентними австрійськими льокальними властями. Дивізійники

ж по всьому світу повинні знайти ще сотик з пошаною для поляглих товаришів, щоб утривалити пам'ять про них, хто впав.

Гадаю, що слова додати про березові хрести це докір тим нашим дивізійникам духовникам, хто зі свого уряду був покликаний зайнятися могилами поляглих і до яких висилано докладні відомості про погиблих. Нам відомо, що тією ж справою в штабі Дивізії займався о. Ковалюк. Це теж полічник тим нашим товарищам-санітарям, що їх нерідко у фротові дні можна було бачити по полівських шпиталях «троях під газом»... Очевидно, що трудно від них в такому стані було вимагати, щоб подумати про порядний напис на хресті.

На відтинку «Вістей» уважаю вказанім, що товариши, чи то командувачі частин подали бодай прізвища поляглих своїх стрільців і підстаршин, а капеляни поляглих по шпиталях. Мені особисто відомо, що о. Томашевський при шпиталі в Санк-Йоганнес б. Грацу в квітні 1945 р. збирав був для родин померлих у шпиталі приватні речі (головно знімки, документи). Цікаво було б почути тут щось більше від тих компетентних осіб.

М. Василишин (Німеччина)

Зважаючи на актуальність порушеної справи, додати нашого товариша, як і репортаж, вміщений в «Укр. Трибуні» вміщуємо вповні.

Редакція

наша постава це водночас і вислід переконання, що всі інші землі себе в однаковій мірі «оправдають» у спільному оркестрі і їх озброєніх представників не треба буде аж прошивати «певними», «своїми» людьми. Отже це куди більший оптимізм і глибше соборництво ніж крикливе, профанацийне обліплювання найбільш шанованним державним знаком кожного клаптика паперу, стовпа і дорожковиці. Як бачите, такими моментами — і не якимсь галицьким парткуляризмом — руководились ми, обираючи сьогодні «левіка». З таким значком на рукаві й комірці блюзи вчора вмиралі наші товариши, що походили з усіх земель, які Бродами й Фельдбахом, і ми ні на хвилину не сумніваємося, що вони були кепськими патріотами й соборниками.

Пишуть нам з долішньої сторони земного гльобу — з Аделіїди в Австралії:

«...Йдути шляхами скитальців і добившись до далекої Австралії, ми дивізійники, порозкидані по всіх закутинах цього величного континенту, відчували велику тугу за зв'язком із нашими друзями-дивізійниками по інших частинах світу та за зорганізованим життям. У нас нераз веліся гарячі дискусії та листовна переписка, щоб зорганізувати й тут нашу вояську рідно. І не були це тільки сажі бажання мрії, — мало-помалу забралися ми їх реалізувати. Де тільки

була змога, ішли ми працювати в різні наші громадські й військово-комбатантські організації, щоб не сидіти з позакладаними руками. Тепер після трітічної праці на всіх ділянках українського життя тут в Австралії можна спокійно забратися й до зорганізування станиці Братства.

Якою великою радістю були для нас перші «Вісті», іх зміст і спосіб передавання. Це ж наша власна душа, наші почування і наш справді вояський погляд! Із них пізнали ми, що ми далі усі разом і надалі залишилися тим самим вояським тілом, як і колись. Ми тільки вояки і через вояки, не розподілени й не розсварені. Спомин вояської шинелі прикриває все. Та чи тільки прикриває? Не, він у нас услибні сердце, він іде з надрів стрілецької душі. За це Вам наше Спасибі, Вам організаторам, Головній Управі та Редакційній Колегії. Ми прислухаємося до Вашого голосу, до такту ходи, виструнчус-

МОГИЛИ УКРАЇНСЬКИХ ВОЯКІВ В АВСТРІЇ

«Щоб не ждали сина з війни ні отець, ні мати»
(Українська пісня)

Порядком розшукив Українського Чёрвоного Хреста в Женеві за поляглими українцями чи зниклими без вістки під час другої світової війни, представник УЧХ провадив у Східній Штірії (Австрія) розшуки, зокрема на терені повіту Фельдбах. Тут на просторі кілька десяти кілометрів фронту були розташовані на весні 1945 р. військові відділи, в яких, як на глумі долі, стояли одні проти одніх у чужих уніформах українці. Зокрема, стояла там переформована після Бродів т. зв. «Українська Дивізія». Під час боїв, що розгорнулися в той час, згинуло немало з них. Проти них стояли тоді т. зв. «штрафні відділи», склад яких також був переважно український.

Коло малої станції електричної залізниці Фельдбах-Гляйхенберг-Ед поховані: Максим Бабій, нар. 16. 8. 1922, згинув 7. 4. 1945, і Максим Гайдук, нар. 11. 5. 1919, згинув 8. 4. 1945 року.

На цвинтарі громади Гнас із західного боку під муром є братська, добре збережена могила з прізвищами поляглих: старші десятники: Стасенко і Білюлик; grenadiers: Попович, Баранецький, Кунишук, Самолюк, Приходько. Тут напис: «Впали за Україну дnia 15. 4. 1945 р.»

Коло головного шляху між Вольфсбергом і Гляйхенбергом могила з написом: Пантелеймон Прокіп, нар. 18. 2. 1922, впав за Батьківщину 6. 4. 1945 року. Це один із перших, що поляг-

мо голову догори і йдемо за Вами. Ні, ідемо разом, бо разом ішли колись. Долучуємо до виступчених лав та зголосуємо по-вояські, що в нас «на кінці» світу постала теж Станиця Братства.»

Цей салют належить Вам усім, нові «аргентинці», «американці», «канадці» й «англійці», що в душі залишилися одинаковими — чи на зібраннях велітимуть Вам говорити по-єспанськи. Вам же ж, друзі з Аделіїди, дозвольте в імені нашої сім'ї побажати багато успіхів. Віримо, що Ваш запал і вояська енергія зуміє перебороти й австралійську пустелю...

Із сусідньої Вікторії, із Футскрею звітус десятник **Володимир Р.**:

«...зорбили ми тут інформаційні ходини для всіх дивізійників і вибилисьмо таке повідомлення зі закликом... і на зібранню назначили собі, що мусимо створити Братство Дивізії на нашему терені і ми рихтуємося до цього творення...»

Тверда й шорстка ця мова, як лемківська вівсяна землиця, але нагадує й про іншу ще прикмету тієї закутини нашої батьківщини: впертість і витривалість. Все те, як і Ваша безпретенсійність, друже десятнику Р., каже нам вірити, що на своєму відтинку наміченого доб'ється

Комунікати Головної Управи

Головна Управа

На засіданні Головної Управи, що відбулося в дні 24. 3. 1952 в Мюнхені, для ведення організаційних справ Братства докооптовано у зв'язку з недалеким З'їздом Братства інж. Романа Кравчука. Одночасно обговорено організаційні, фінансові й видавничі питання Братства.

Засідання з 11. 4. ц. р. зайнялося головною організаційними питаннями, зокрема ж справою підготови З'їзду Братства.

ли в тих боях. Недалеко від цієї могили — друга з написом російською мовою: **Василій Лисенко**, пал за Родину 6. 4. 1945. — Це могила вояка з противного боку...

В спаленому селі Травтмансдорф, коло відомого курорту Гляйхенберг-Бад, під знищеною церквою 6 могил; з них дві з намальованими на тимчасовому дерев'яному хресті тризубами і написами українською мовою: Стр. **Михайло Денген**, нар. 8. 11. 1914 р., згинув 7. 4. 1945 р. На другому хресті прізвище затерте, інші хрести — без написів.

Високо на горі гарно розташований замок Гляйхенберг знищений. Його боронила сотня «Української Дивізії». В замку кільканадцять могил оборонців, однак під час нацистської відвідин довкола замку простір був замінований, і тому англійська військова влада не дала дозволу увійти до замку.

Крім могил із прізвищами, які вдалися встановити, в різних місцевостях розсіяні могили без написів із березовими хрестами, де згідно з інформаціями місцевих австрійців, поховані українці.

Так у селі Маердорф, коло місцевої невеличкої церкви є 11 гробів, з них 10 із березовими хрестами. На 11-ій прізвище німецьке і характеристичний німецький хрест. В Гляйбердорфі (2 км. на південний схід від Грацу) коло каплички перед селом, де був головний передв'язний пункт бовою лінії, 10 могил; з них частина з березовими хрестами без написів, за винятком одного, де написано: **Олексій Либеро**, згинув 12. 4. 1945 р.

Далі на південь, в містечку Странден, на цвинтарі чимало таких могил із березовими хрестами.

Під час боїв за укріплена гора, де стоїть церква, що переходила з рук до рук, було багато втрат з обох сторін. Як подають місцеві люди, трупи скинули згори і пізніше їх спалили.

B. H.

(«Українська Трибуна», III, 57 (179), Мюнхен, 9. 9. 1948, стр. 5)

З життя Станиці

Німеччина: У зв'язку з виємігруванням кол. дивізійників з терену Німеччини за океан дедалі ліквіduються клітини Братства на цьому терені, інші ж достосовують своє життя й працю до змінених обставин.

У зв'язку з постепенною ліквідацією табору в Кляйнкеці (Баварія) та з розміщенням його мешканців по інших місцевостях Німеччини, чи то виїздом за океан Станиця Братства в Кляйнкець перебуває зараз у стадії ліквідації, після того, як усі члени її Управи виємігрували.

На практиці насьогодні діє лише Станиця Братства в Мюнхені, перейшовши теж низку внутрішніх змін з тих самих причин. Заходами Станиці було зорганізоване обдарування святочними пакунками всіх українців-хворих, кол. вояків по санаторіях

питанню, як теж справі загальних зборів Станиці були присвячені й скочини членства з 14. 3. 1952 р.

У дні 5. 4. 1952 в Мюнхені в приміщенні УСХС відбулися при співучасті 28 присутніх, загальні збори Станиці, що заслухавши звітів з діяльності Управи, обрали нові органи Станиці й намітили напрямні праці на майбутнє. У склад новообраної Управи увійшли: Пилип Трач — голова, Карло Малий — заст. голови, Фелікс Кордуба — секретар, Володимир Шаршаневич — адміністр.-фін.-реф., Тарас Сімків — вільний член; Контрольна Комісія: Ярослав Яримович — голова, Ярослав Войтович і д-р Роман Топольницький — члени. Обговорено можливості допомоги кол. дивізійникам у формі підшукування праці та справу допомог інвалідам-дивізійникам. Тому, що насправді інші клітини Братства та терені Німеччини вже не

Власна домівка Станиці Братства в Торонто

і лічницях у Баварії під час Різдвяних Свят. Такі обдарування проведено у шпиталях Мюнхен-Швабінгу, Гавтінгу й Міттенвальні-Лютензе. Разом обдаровано 60 осіб. Станиця влаштувала на спілку із Українською Студентською Громадою в Мюнхені 14. 1. 1952 з успіхом традиційний Маланчин вечір при численній участі запрошеної громадянства Мюнхену й околиці. У дні 23. 1. 1952 відбулися ширші сходини членів Станиці, присвячені організаційним питанням; у зв'язку з виїздом більшості членів Управи до США прийнято звіт дотеперішнього голови д-ра В. Прокоповича і складено на його руки подяку за проведені праці Управи та доручено голові Контрольної Комісії Я. Яримовичеві підготовити загальні збори Станиці для обрання нової Управи й намічення програми праць Станиці в нових змінених умовах.

Ширші сходини членів Станиці з 8. 3. 1952 були присвячені інформуванню приявних щодо можливостей служби в організованих українських вартівничих сотнях. Тому самому

діють, новообрана Управа займеться її справою організаційного охоплення це тих дивізійників, що живуть поза Мюнхеном.

США: Станиця Братства в Шікаго влаштувала в дні 26. 1. 52 вояцькі зимові вечери, в яких взяли участь кол. дивізійники з родинами та запрошені гости. Імпреза пройшла з дуже добрим успіхом.

З початком січня 1952 створився в Клівланді, Огайо, Ініціативний Комітет з кол. вояків 1 УД, що влаштував 20. 1. 52 дивізійну «Ялинку» для кол. вояків, їх родин, знакомих і запрощених гостей. На програму «Ялинки» складалися: спільна вечіра, мистецька частина й забава з танцями. Після належних підготувань скликано на день 9. 3. 52 загальні збори й засновано Станицю Братства в Клівланді й обрано Управу в складі: Радзикевич Мирон — голова, Поритко Богдан — заст. голови, Єзерський Зенон — секретар, Пацлавський Ярема — фін.-адм. реф., Гурко Степан — вільний член; Контрольна Комісія: Ліщинський Дам'ян — голова, Слупчинський

і Деркач — члени. Станиця об'єднує покищо 15 членів в Клівланді й сусідньому Лорейні. Намічено влаштувати низку товариських та загальних імпрез.

Після проведених підготувань новоприбулі з Європи кол. дивізійники заснували Станицю Братства на терен Філадельфії й околиці. Засновні збори відбулися в дні 7. 3. 52 в Філадельфії. Обрано Управу у складі: Скіра Іван — голова, Поритко Дам'ян заст. голови, Новосад Мирослав — секретар, Левицький Євген — фін.-адм. реф., Полатайко Ярослав — вільний член; Контрольна Комісія: Ліщинський Михайло — голова, Рубчак і Могильницький — члени. Станиця об'єднує насьогодні 50 членів. У березні ц. р. Станиця, враз із іншими організаціями, взяла участь у підготові свята в пошану сл. п. ген. Т. Чупринки.

Робляться заходи заснувати такі ж станиці по інших скupченнях кол. дивізійників, зокрема ж у Нью-Йорку й Бофталов. Нашим друзям за океаном бажаємо якнайкращих успіхів у початих працях.

Член Головної Управи Братства інж. М. Шарко відбув поїздку до Торонто, де взяв участь у засіданні Управи місцевої Станиці, на якому обговорено низку організаційних питань, зокрема ж справу найближчого З'їзду Братства. Він повинен би відбутися за океаном десь на кордоні Канади й США, щоб у ньому могли взяти особисту участь делегати від Станиць Братства в Канаді та в США. Як та-ке найдогдініше для обох країн місто намічено Сент-Кетрінз на території Канади. Член Головної Управи Братства мір. О. Лисик відбув низку конференцій із членами Дирекції ЗУАДК'у, складаючи подяку від імені загалу дивізійників за заходи ЗУАДК'у щодо допущення до США кол. вояків 1 УД, та в дальшому із представниками американських українських комбатантських організацій щодо форм включення кол. дивізійників у місцеве комбатантське життя та форм співпраці Братства із ними.

Канада: На терен Канади напливаває дедалі більш кол. дивізійників з терену Англії, які скрілюють життя поодиноких клітин Братства та основують нові. В січні ц. р. Станиця Братства в Торонто влаштувала «Ялинку» вояків 1 УД, на яку було запрошено представників громадянства та інших комбатантських організацій. Святкування пройшло з повним успіхом.

Заходами ініціативної групи було скликано в Монреалі після проведених належних підготувань на день 8. 3. 1952 засновні збори Станиці Братства в Монреалі, в яких взяли участь 24 кол. дивізійники. Обрано керівні органи Станиці у складі: Винницицький Осип — голова, Гарасимів Юрій — заст. голови, — Немирівський Олександр — секретар, Когутяк Корнило — фін.-адм. реф., Бігус Мирослав — вільний член; Контрольна Комісія: Маєр Степан — голова, Бачинський Лев Ярема і Плешкевич Іван — члени. Обговорено плян праці Станиці на майбутнє та справу допомоги залишеним в Європі інвалідам,

головно ж в Австрії та в Німеччині. Новозаснованій клітині Братства бажаємо якнайкращих успіхів у праці.

Робляться заходи оснувати станиці Братства в Сент-Кетрінз та в Гемілтоні.

У Вінніпегу після ініціативних зборів 20. 1. 1952 основано на зборах у дні 20. 1. 1952 Товариство б. вояків 1 УД УНА, що об'єднало серед своїх членів ок. 30 кол. дивізійників. З міркувань правної натури рішено було оформитися в окреме Товариство з засягом діяльності на провінцію Манітоба. Після деяких внутрішніх пересунень склад Управи Т-ва сьогодні такий: Степан Тищенко — голова, Мирон Левицький — заст. голови, Адам Біжак — секретар, Володимир Мороз — скарбник, Роман Левицький — орг. реф., Юрій Ткач — культ.-осв. реф., Іван Савчак — допомоговий реф.; Контрольна Комісія: Лев Рудницький — голова, Степан Кіт і Михайло Тарновецький — члени. При Т-ва існує хор «Сурма» під орудою Ю. Ткача. Члени Т-ва відбувають раз у місяць ширші зходини з доповідями. 23. 3. ц. р. хор Т-ва взяв участь в Академії, влаштованій в пошану сл. п. ген. Т. Чупринки.

Аргентина: Після безуспішних спроб включитися, як окрема Секція, в наявне на терені Буенос-Айресу українське комбатантське життя нація дивізійна громада в Аргентині докладала старань, щоб оформитися з легальною, окрему організаційну клітину. Хто знає місцеві адміністративно-правні відносини, зможе належно оцінити немало досягнення наших товаришів на тому відтинку. За дозволом влади 9. 12. 1951 були скликані засновні збори, що схвалили статут нової клітини й обрали її управу у складі: інж. А. Коморовський — голова, М. Ніньовський — заст. голови, М. Медвід — секретар, Л. Роздольський — скарбник і госп. референт, П. Баранюк і Д. Гринів — члени Управи. До складу Контрольної Комісії обрано: д-ра М. Малецького, як голову, та Я. Рибалта і А. Микуліна, як членів. Всіх 48 присутніх на зборах кол. дивізійників склали членські заяви. Збори відбулися в домівці Укр. Католицької Церкви в Буенос-Айресі у присутності представника адміністраційних властей, згідно з вимогами аргентинських уставів — в еспанській мові. Зборами проводив д-р В. Іванницький. Постання окремої клітини кол. дивізійників в Буенос-Айресі, це вислід витривалої постави її енергії наших товаришів, що всупереч неодній колоді під ногами, до наміченого таки дійшли. Новій клітині дивізійної громади складаємо сердечні побажання якнайкращих успіхів у праці.

Австралія: На тутешньому терені перебуває по різних осередках деяке число кол. дивізійників, що емігрували сюди чи то в Англії, чи з Німеччини. Вони скупчені головно в Південній частині країни. Через різні зовнішнього характеру труднощі досі не вдалося оформити ці скupчення в якісні працездатній організаційні клітини. Але врешті завдяки енергійним заходам ініціативної групи вдається й тут заснувати першу клітину Братства.

20. 1. 1952 в Аделайді відбулися за-

новні сходини Станиці. Коротким вояцьким словом їх відкрив невисипущий їхній ініціатор д. Матвійчук, з'ясовуючи їх завдання. Обрана тимчасова управа Станиці у складі: I. Матвійчука, як голови, Шептиюка, як заступника голови, Ю. Юринця, як секретаря, М. Йосипчука, як фінансового референта, та Б. Потюха, як вільного члена, повинна нав'язати зв'язки із рештою розгорашеної дивізійної громади в Австралії та подбати про створення дальших осередків, зокрема ж у Сиднею, Мельбурні, Перті та в Ново-Зеландії, де теж опинилися чимало кол. дивізійників. Наший новій клітині бажаємо багато успіхів у працях та дякуємо сердечно за надіслані побажання.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Трагічна смерть сл. п. Богдана ВАВРИШИНА, кол. підстаршини 1 УД УНА

6. 11. 1951 трапився під час праці на залізниці при вантаженні важкого мотору Дізля до залізничного вагону нещасливий випадок, якого жертвою став Богдан Вавришин, нар. 25. 12. 1921 в с. Мілятичі б. Львова, де батько покійного був управителем посіlosti. До народної школи Покійний ходив до Львова, бо в селі не було української школи. Після покінчення народної школи вступив до Академічної Гімназії, якої з причини переїзду батьків після большевицької окупації Західної України в 1939 р. не закінчє, а переїздить до середньої школи в Теребовлі.

Сам Покійний веселої вдачі, любляв своїми товаришами та довкіллям. Ще перебуваючи в гімназії у Львові, у вільних від зайняття хвилинах, головно ж під час ферій, багато уваги присвячував праці над національним освідомленням українського населення своєї містцевості, а що нераз приводило його в колізію з польською поліцією.

До Дивізії вийхав з першим транспортом; вишколи проходив: рекрутський у Гайделягри, підстаршинський у Голляндії. З Дивізією перебував на Словаччині, Югославії та брав участь у фронтових боях під Фельдбахом. У дні капітуляції, відступаючи із своєю сотнею майже останній, попадає в большевицький полон, з якого щастливо втікає і добивається до Розенгайму в Баварії, де тоді перебували Його батьки.

Покійний залишив у смутку старих батьків, дружину Марію і троє дітей: Аretу, Роксоляну й Аскольда.

Похоронено Його в Чікаго на кладбищі Отця Миколая. Похорон відбувся дні 9. 11. 1951 при співучасті рідні, друзів та знайомих. Від Братства кол. Вояків 1 УД УНА, Станиця в Чікаго участь у похороні взяли: мір. О. Городиський, Р. Ременюк, Р. Мізь і д-р Кучерепа.

Нехай чужа земля буде Йому легкою!

Пожертви

на Видавничий Фонд Братства склали такі особи:

В Англії: на руки п. Г. Славича в Лейтен-Базерд: по 5 ш.: Славич Гнат, Кримашко Василь; по 4 ш.: Гумецький Євген; по 2:6 ф.: Плекан Євген, Кріль Федір, Піхур Зенько, Кривоус Іван, Чеснок Іван, Бойчук Остап, Лобів Іван, Петришак О.; по 0:2:0 ф.: Коваль Василь, Матвій Володимир, Коман Семен, Марків Петро, Левицький Іван, Гусак Петро; по 0:1:6 ф.: Жук Орест; по 1 ш.: Грабовський Петро, Глуханюк Микола, Крук Дмитро, Скальський Микола, Скірін Володимир, Суржиня Степан, Зеленський Павло, Онуфрак Харитон; разом: 2:15:6 ф.

На руки п. М. Перегінця в Ашчерч: по 2 ш.: Перегінець Михайло, Кухарський Осип; по 0:1:6 ф.: Камшук Микола; по 1 ш.: Луговий, Бецала Степан, Лісовський А., Костюк Павло; разом: 0:9:6 ф.

На руки п. Мельника Гр. в Веллінгтор Гіт: по 2 ш.: Стадник, Маліброда, Мельник Гр.; по 1 ш.: Дубиняк В., Ключинський М.; по 6 пан.: Мотика; разом: 0:9:0 ф.

На руки п. Михайла Хемія в Іструд: по 5 ш.: Хемія Михайло, Крокош Віктор, Піхов'як Казимир, Сідорак Дмитро; по 2:6 ш.: Іваненко Т., Климців І., Тимоць Пилип, Гітлан Степан, Чорнописький Дмитро, Скробан Василь, Іванісік Євстахій; по 2:3 ш.: Лось Михайло; по 2 ш.: Варищук Василь, Гудим Максим, Кривий Петро, Калька Микола, Панас, Янчин Дмитро, Остафійчук Микола, Дутчин Дмитро, Малетич Василь; разом: 2:17:9 ф.

На руки п. Михайла в Дісс-Норфоркл: по 3 ш.: Вовчук Петро; по 2:6 ш.: Харук М., Весолович Михайло, Невердовський Лев, Пелещук Михайло, Зілінка Юрій, Стасиншин Михайло; по 2 ш.: Семчук Григорій, Волошин Петро, Лесик Степан, Зінявський Михайло, Волошин Микола, Кріль Семен, Колодій Олександер, Кулешір Михайло, Глинський Степан, Садівський Степан, Терлецький Іван; по 1:6 ш.: Тилька Антін, Гриник Степан, Віщук Ярослав; по 1 ш.: Вовчук Володимир, Вівчаровський Михайло, Коструба Кирило; разом: 2:7:6 ф.

На руки п. Г. Бойка в Гай Вайкомб: по 5 ш.: Коростинський Ф., Піндус Михайло; по 4 ш.: Германчак Лазар; по 3 ш.: Гулька Софія, Дроф'як Микола; по 2:6 ш.: Семак Василь, Басараб М., Якимчук Ілько, Дем'янчук Василь, Клисся Павло, Гасин М., Іванішин Гнат, Станомир Петро, Дуркош Микола, Хоменка С., Куцяк І.; по 2 ш.: Семира Патро, Катюшко І., Гапій Василь, Клим Михайло, Федаш Ілько, Довбуш Ілько, Кашицький Й., Сахарчук П., Дутка Б.; по 1:6 ш.: Пняга Микола; по 1 ш.: Дутка Іван, Грудень Михайло, Фогель Олекса, Василенко М., Волос Микола, Головка В., Тимчишин Д., Бойко П., Котлярчук; разом: 3:16:0 ф.

На руки п. І. Фуштєя в Олд-Малтон: по 4 ш.: Лозинський Михайло; по 3 ш.: Кохіна Федір, Воносілець С., по 2 ш.: Фуштєй Йосип, Вовк Андрій,

Рокицький Степан; разом: 0:16:0 ф.

На руки п. П. Данилюка в Тодморден:

по 2:6 ш.: Колодій Крослав, Чучман Євген, Мельник Олекса; по 2 ш.: Данилюк Прокіп, Бурка Петро, Балюк Степан, Баковський Роман, Триш Василь, Равлюк Григорій, Щур Володимир; по 1 ш.: Мельник Михайло, Паращак Теодор, Сорока Василь, Грицан Василь, Савкума Микола, Макогін Степан, Пацін Андрій, Черниш Дмитро, Гуменний Остап, Джуль Іван, Бобко Степан, Бреславський Орест, Хархата Василь, Луцак Степан, Румак Михайло, Пілецький Дмитро, Куттереч Михайло, Люлька Петро, Романюк Михайло; разом: 2:06 ф.

На руки п. О. Івашкова в Блекбірн: по 2:6 ш.: Мацюх М., Сагай, Мицишин Лев; по 2 ш.: Івашків Осип, Гаевський Михайло, Ковальчишин Тедор, Підлеськів Володимир, Ромахній Р., Теркаля О., Косак С., Головецький І., Лоїш Ярослав, Русин, Магаліс Т., Іроденко; по 1:6 ш.: Демків Т., Мацьків С., по 1 ш.: Гоголь Петро, Андрусишин Григорій, Матла Петро, Прус Петро, Федак Микола, Зозуля Остап, Струтинський В., Андрушак А., Музика А., Матківський І., Крупа А., Матолич Е., Плетенчук І., Кокітка, Савчак Остап, Рудевич, Смітрук Д., Остапчук С., Дронік О., Качмак, Протика В., разом: 2:16 ф.

На руки п. М. Юрчилі в Галіфаксі: по 5 ш.: Демчиняк Степан; по 30 п.: Грицьк І., Босак Дмитро, Корнило М., Стадник Д., Юрчилі М., по 2 ш.: Полохач І., Очабрук О., Олексевич С., Стецюра Д., Пилип'як Д.; по 1 ш.: Чорніцький М., Жупанський Ст.; разом: 1:9:6 ф.

На руки п. М. Батога, в Бостоні: по 3 ш.: Батіг Михайло; по 30 п.: Горват Михайло, Гелемей Василь; по 2 ш.: Черкавський Володимир; разом: 0:1:0 ф.

На руки п. П. Гижки в Рерзбі: по 0:2:6 ф.: Кравчина І., Стихар Б., Коваль В., Мельник А., Матляк Х., Гижка П.; по 0:2:0 ф.: Федеркевич Я., Вологі І., по 0:1:6 ф.: Сімків В.; по 0:1:0 ф.: Чашик Д., Мартинів Д., Кенц В., Шологін А., Гогіца І., Бааран М., Берездецький Т., Прийдун В., Слободян М.; по 0:0:6 ф.: Захарків М., Тиманський Г., разом: 1:10: 6 ф.

На руки п. В. Личманенка в Брадфорді: по 0:5:0 ф.: Личманенко Василь, Різник М., Поврізник М.; по 0:2:6 ф.: Мельничайко Г., Левицький Іван, Функо Петро, Здельдяк Дмитро, Гавриляк, Петрунік М., Гайдукевич Михайло, Б. В.; по 0:3:0 ф.: Рінько Володимир; по 0:2:0 ф.: Колиска Богдан, Саган Михайло, Олійник Мирон, Демчук Г., Цицірко П., Черевко, Козакевич Г., Гаргай Андрій, Радьо Мирон, Романко С., Садовський М.; по 0:1:0 ф.: Гуляк Михайло, Яримович В.; разом: 3:2:0 ф.

Посмертна згадка

Дня 16. 1. 1952 р. помер в Буенос Айресі в наслідок трагічного вуличного випадку підтаршина 1 УД УНА

сл. п. Осип КУЦІЛЬ

Покійний народився 11. 4. 1914 р. в Мостищках, інженер-електротехнік; вступивши до 1-ої УД брав участь у боях під Бродами. Після капітуляції попав до англійського полону в Ріміні, звідки переїхав був до Англії, і згодом виїмігрував до Аргентини. Похоронено Його 18. 1. ц. р. на кладбищі Чакаріта в Буенос Айрес. Нехай чужа земля буде йому пером!

На руки п. Николаївського К. в Кавентрі:

по 0:8:6 ф.: Николаївський К.; по 0:3:0 ф.: Гнатів О.; по 0:2:0 ф.: Масляк Я., Микицей; по 0:1:0 ф.: Шостак В., Ватраль П., Данчук Д., Гордій І., Семенчук Г., Слободян Ю., Панкевич В.; разом: 1:2:6 ф.

На руки п. А. Боднарчика в Болтоні:

по 0:3:0 ф.: Гаврилів Теодор; по 0:2:6 ф.: Боднарчик Андрій, Ігорович Степан, Демкович Антін, Головатий Богдан, Олійник Григорій, Гундер Іван, Лучка Володимир, Шелвіка Степан, Скрипець Іван, Славський Василь, Перепічка Євген; по 0:2:0 ф.: Канятин Микола, Долинський Роман, Гнида Іван, Кохан Теодор, Скочинський Михайло, Підкова Іван, Мельник Володимир, Тріска Антін, Карпінський Іван, Гладчук Василь, Личко Володимир, Борецький Василь, Болюбаш Григорій, Вотусь Володимир, Глаголюк Василь, Міськів Михайло, Белей Роман, Мадилюс Михайло, Калита Теодор, Доскоч Володимир, Старчак Теодор, Грабець Володимир, Гладун Петро, Курліта Мирон, Курліта Петро, Легоцький Андрій, Іванчук Василь; по 0:1:6 ф.: Підвісницький Лев, Малик Іван; разом: 4:7:6 ф.

На руки п. В. Попадинця в Брадфорді:

по 2:6 ш.: Матьківський, Ревіляк М., Озерський Ів., Гаврилюк В., Попадинець В.; по 2 ш.: Яблонський Яр., Ватраль М., Миколишин М., Ківчак Ів., Чайківський, Стинюк, Сливка М.; по 1 ш.: Демчук І., Кучварський С., Мельничук Г., Новицький Л., Олексюк П., Іаш В., Максимлюк, Лой В., Ревіляк Ів.; по 6 п.: Шкільнік Іван; разом: 1:16:0 ф.

На руки п. В. Мастенка в Кріка Кемпі:

по 4 ш.: Горбатенко Григорій; по 3 ш.: Павлів Петро, Мороз Орест, Шимків Степан, Марінік Ярослав; по 2:6 ш.: Кірей Августин, Мацюк Степан, Фостун Святомир, Винар Дмитро, Возняк Василь, Юркевич Микола, Голіней Михайло, Павлюк Петро; по 2 ш.: Мастенко Василь, Зарічанський Осип, Гавран Петро, Мікікій Осип, Сакалюк Михайло, Дума Іван, Салига Іван, Мельник Григорій, Товкач Василь, Мишатин Левко, Качанів Іван, Штогрин Михайло, Макарішин Панталеймон; по 1 ш.: Запотічний Михайло, Мевуш Патро, Куцій Михайло, Андрусишин Степан, Гой Осип,

Бучинський Михайло, Гаркавенко Василь, Сорохан Юрко, Лесів Петро, Нечипір Андрій, Чикаловський Степан, Мельник Михайло, Дудурак М., Тимрук Адам, Яримович Микола, Назар Микола, Мельник Теодосій; разом: 3:19:0 ф.

• На руки пп. І. Яремчука й І. Тараса в Менчестері:

по 5 ш.: І. Тарас, Середницький; по 3 ш.: Візнович; по 2:6 ш.: Юзьків М., Рожій, Шаблінський; по 2 ш.: Тимків П., Глух Р., Семаньчук В., Лучків, Яремчук; по 1 ш.: Бандура М., Коцицький, Вацік, Мошинський Й., Дубицький; разом: 2:6:0 ф.

В Бен-Метрі, Туніс:

по 1000 ффр.: Зубенко Володимир, Жужка Ілля, Тим'як Сидір, Тетрачек Володимир; по 500 ффр.: Роніш Йосип, Татарчук Прокіп, Мамчин Олександер, Стиранка Михайло, Ціпко М., Поліщук Іван, Каспарик Роман, Мосійчук Іван, Маслов Микола, Чарка Богдан, Яримович Юліян, Кольба Микола, Іванюк Михайло; по 400 ффр.: Горбачевський Ярослав; по 300 ффр.: Савчак Володимир, Пащківський Анатолій, Самбор Григорій, Мінцінський Мирослав, Максюта Тєофіль, Лашньовський Олег, Новіцький Осип; по 250 ффр.: Волочій Степан; по 200 ффр.: Залізняк Григорій, Гладинович Альфіль, Гордійчук Петро, Пащківський Роман, Роніш Іван, Хомут Михайло, Кміцеківич Роман, Анісімович Микола, Агапів Максим, Фіталович Марта, Ганкевич Юрій, Кобилецький Ярослав, Глинський Мирослав, Мельничук Василь, Шаргун Степан, Чипурний Павло, Григоров, Атамасів Микола; по 100 ффр.: Роніш Володимир, Савицький Василь, Ключко Іван, Закревська, Білоскірка Микола, Палагнюк Іван, Турчик; разом: 17 550 ф. франків.

В Бельгії: на руки п. Бориса Соболя в Поммероль:

по 100.— бфр.: Соболь Борис; по 50.— бфр.: Батіг Микола, Медик Михайло, Ваврик Михайло, Франків Самійло; по 40.— бфр.: Заблоцький Степан, Королюк Микола; по 20.— бфр.: Винничуку Степан, Павлюк Дмитро, Бохно Михайло, Бохно Івана, Лейб'юк Семен, Колко Володимир, Колко Іван; разом: 520.— бфр.

В Австралії: на руки п. Романа Бойчуна в Ньюкаслі:

по 1:0:0 аф.: Бойчун Роман, Пилипець Іван, Бендина Теодор; по 0:10:0 аф.: Дентюк Борис; по 0:5:0 аф.: Нечипорук Володимир, Драбина Володимир; разом: 4:0:0 аф.; п. Ярослав Губицький (Нортгем) — 1:0:0 аф.

В США: на руки п. Ю. Лаврівського в Баффелов:

по 5.— дол.: М. і Л. Лисок, Р. Шашаровська, Ірина і Юрій Лаврівські; по 3.— дол.: інж. О. Кропивницький; по 2.— дол.: д-р М. Лоза, Петро Перцак, Степан Кострицький, Василь Івашин; по 1.— дол.: Франк Райца, Залесь, Ярослав Пришляк, Р. Потішка, М. Андрюк, Степан Ш., М. Ставничий, Кравчук, М. Ортинський, Любомир Стасюк, Кіндраг Манько, Микола Барицький, Маріян Борачок, Богдан Дусанівський, Євстахій Ходань, Михайло Ортинський, Осип Ортинський; разом: 45.— дол.

Теодор Маркус (Ля Саль) — 2.— дол.; Роман Припхан (Шікаго) 10.— нм.

На руки п. Г. Іваницького в Піттсбурзі:

по 2.— дол.: Іваницький Григорій, Щерба Петро; по 1.— дол.: Луцький Антін, Багрій Іван, Сенів Петро, Владшин Роман, Коваль Володимир, Вельгош Петро, Сало Іван; разом: 11.— дол.

УВАГА!

УВАГА!

ПОДАЄМО ДО ВІДОМА ВСІМ ЗАЦІКАВЛЕНІМ, ЩО НАКЛАД «КАЛЕНДАРЯ УКРАЇНСЬКОГО ВОЯКА» ВНОВІ ВИЧЕРПАНИЙ.

Комунікат

Капітула пропам'ятних відзнак 1-ої Української Дивізії Української Національної Армії та битви під Бродами подає до загального відома:

Висліди конкурсу. У висліді розписаного Капітулою конкурсу прийнято на відзнаку 1-ої Української Дивізії У. Н. А. проект п. М. Білинського і призначено третю нагороду. На відзнаку битви під Бродами прийнято проект п. З. Лісовського і призначено другу нагороду.

Видання відзнаки. а) Відзнаку 1-ої У. Н. А. мають право одержати всі бувші вояки дивізії, які належали до її складу не менше одного місяця в часі від 17. 7. 1943 до 8. 5. 1945.

б) Щоб одержати відзнаку, треба внести на адресу Капітулу заяву з такими даними: прізвище й ім'я, адреса, дата народження, сотня і полк, час служби (від дня... до дня...), прізвище сотенного, прізвище двох осіб, які можуть потвердити правдивість даних, власноручний підпис.

Ціна відзнаки в В. Британії 5.— шил., Австралії 7.— австр. шил., Німеччині 3.— н. м., в ЗДА і Канаді 1.— долар, в інших країнах рівновартість 1.— американського долара.

Всі заяви з належністю висилати на адресу:

Капітула, 49 Linden Gardens, London, W 2

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ

Почавши з листопадового числа «Вісті» виходять в об'ємі 12 сторінок місячно і коштують:

1 чис.	річно
в США й Канаді	— 0,20 дол. 2,40 дол.
в Німеччині	— 0,40 нм. 4,80 нм.
в Англії	— 6 п. 6 ш.
в Австралії	— 8 п. 8 ш.
в інших європейських країнах	рівновартість 0,40 нм., в заокеанських рівновартість 0,20 дол.

Передплату просимо висилати на адреси Представників Братства:

1. Австралія: В. Яворський, Salzburg, Hauptpostlagernd
2. Англія: В. Гузар, 17, Gregory Boulevard, Nottingham
3. Аргентина: Ярослав Рибалт, Calle Arias 3342, Buenos Aires
4. Бельгія: Р. Герасимович, 9, rue des Brasseurs, Louvain
5. Іспанія: Т. Барабаш, Donoso Cortes 63, Madrid
6. Канада: В. Гриньох, 76, Dewson St., Toronto, Ont.
7. Німеччина: д-р О. Горбач, (13b) München 8, Ayingstr. 25/I
8. США: О. Городиський, 1235, N. Artesian Ave., Chicago 22, Ill. Листи, адресовані до Головної Управи Братства, Редакції й Адміністрації «Вістей», просимо слати на адресу: Dr. Olexa Horbatsch, (13b) München 8, Ayingstr. 25/I

Друковано в друкарні:

Druckerei „Cicero e.G.m.b.H., München, Dachauer Straße 9/II

В Німеччині заяви і гроші висилали до

W. Kozak, Verlag „Molode Zytia“, München 2, Dachauer Straße 9/II

в) По одержанні заяви і належності Капітули вишиле відзнаку разом з виказкою і правильником Капітули.

Відзнака битв під Бродами буде віддана пізніше.

М. Длябога

(Секретар)

М. Карпинець

(Голова)

Спішіть з замовленнями останніх
примірників першої книжки про
Першу Українську Дивізію

„БРОДИ”

збірника статей і нарисів
за редакцією Олега Лисяка

«Броди» це збірна праця кільканадцяти авторів — визначних політиків і військовиків та старшин і вояків 1 УД УНА.

Видання Братства кол. Вояків
Першої Української Дивізії

Замовляти у представників
«Братства»

Ціна: у США і Канаді 2 дол., в Англії 5 шил., в Німеччині 3 нм., в інших країнах рівновартість 3 нм.